Bibliografia cinegètica mallorquina: una visió des de la Geografia

Antoni BARCELÓ

SHNB

SOCIETAT D'HISTÒRIA NATURAL DE LES BALEARS

Barceló, A. 2013. Bibliografia cinegètica mallorquina: una visió des de la Geografia. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 56: 137-164. ISSN 0212-260X. Palma de Mallorca.

L'article fa una recopilació dels títols publicats amb relació directa a l'activitat cinegètica a Mallorca. S'han identificat i analitzat més de 250 títols localitzats a llibres, articles i comunicacions. Aquest corpus bibliogràfic es classifica des de l'òptica geogràfica. Així mateix, es descriuen les aportacions dels autors més prolífics i les obres fonamentals. S'observa com la majoria de treballs es centren sovint en aspectes tradicionals i etnològics de l'activitat cinegètica, encara que també existeixen algunes aportacions sobre temàtiques específiques i sobre la visió global de la caça a Mallorca. L'anàlisi bibliomètrica posa de relleu que l'etapa amb major producció en quan a publicacions coincideix amb un impuls administratiu a la caça.
Paraules clau: *geografia, caça, Mallorca, bibliografia.*

MALLORCAN HUNTING REFERENCES: A GEOGRAPHICAL VIEW. The purpose of this article is a recopilation about titles related directly with hunting activity in Mallorca. Overall, more than 250 titles presented in books, articles and communications are identified and analized. This corpus bibliograhy is classified from the geographical point of view. Likewise, special attention to the contributions of the most prolific authors and reference works is provided. Most publications typically focus on traditional and ethnological aspects of hunting, although there are also some studies on specific issues and on general aspects of hunting in Mallorca. The bibliometric analysis highlights that the most prolific period in terms of publications coincide with an administrative impetus to the hunting activity.
Key words: *geography, hunting, Mallorca, bibliography.*

Antoni BARCELÓ, *Servei de Caça. Consell de Mallorca; Departament de Ciències de la Terra. UIB. e.mail: barceloadrover@yahoo.es* .

Recepció del manuscrit: 27-ago-13; revisió acceptada: 10-des-13

Introducció

El principal objectiu d'aquest article és realitzar una recopilació específica i el més actualitzada possible, de bibliografia sobre caça a Mallorca. Així mateix també es pretén esmentar els principals autors que han treballat la matèria, analitzar tema-

ticament el contingut tractat i classificar temporalment l'origen de les publicacions.

Metodologia

Aquest estudi tracta d'aprofundir en un camp inèdit fins aleshores. En primer lloc, s'ha elaborat un fitxer bibliogràfic a partir de la recopilació de llibres, articles, apartats de llibres, presentacions i comunicacions a congressos i jornades, sempre i quan disposin d'interès geogràfic.

En total s'han tractat 257 títols o referències que apareixen classificats a la bibliografia en base a criteris temàtics seguint, en part, els apartats definits pel treballs de Sarmiento (1991) -Bibliografía cinegética española- i López (1992) -La investigación sobre la actividad cinegética en España: Estado de la cuestión-. Són els següents:

1) Aspectes històrics de la caça: conté títols, notes i cites de la caça d'èpoques passades. Són referències a la caça a Mallorca, entre la Conquesta (1229) i 1850. Cal dir però que són obres que s'han publicat durant en el segle XX o XXI.

2) Associacionisme: fa esment a les societats de caçadors i a les seves activitats i característiques.

3) Espècies cinegètiques i protegides: fa referència a les espècies de caça menor i major de l'illa, i les espècies protegides però que tenen un interès en la caça. I també als animals auxiliars en la caça.

4) Geografia de la caça: fa esment als espais de caça de Mallorca. Inclou també aspectes relacionats amb la toponímia.

5) Legislació: fa referència als aspectes legislatius i normatius de la caça.

6) Literatura, relats i vivències de caça: són narracions sobre jornades, viatges i experiències de caça.

7) Modalitats i tècniques de caça: es recullen títols sobre mètodes de captura. També s'inclou en aquest apartat el patrimoni de pedra en sec associat a la caça.

8) Ordenació, gestió i formació de la caça: recull continguts relacionats amb la planificació, ordenació, maneig i gestió de l'activitat cinegètica. Inclou els oficis vinculats a la caça.

9) Repercussions de l'activitat cinegètica: inclou les implicacions econòmiques, socials i ecològiques de la caça.

10) Revistes: inclou les publicacions d'aparició periòdica en matèria de caça.

11) Altres: són altres referències bibliogràfiques consultades a l'article, no exclousivament de Mallorca. No es tenen en compte a l'hora de fer la classificació que s'exposa a continuació.

Seguidament, rere una explicació genèrica de les publicacions classificades per autors, s'ha elaborat un apartat en el qual s'analitza:

- L'any de publicació de l'obra. En els casos de col·leccions o amb més d'un any d'edició, sempre es té en compte l'any més antic.
- El contingut temàtic del conjunt de bibliografia, atenent als 11 apartats definits anteriorment.
- L'autoria. Si l'autor o autors són geògrafs (G), si pertanyen a altres disciplines (AD) o si és una obra o article en la qual hi han participat geògrafs i no geògrafs (M; de multidisciplinari).
- La tipologia. Si es tracta d'un llibre complet (LL) o si és només un capítol o referència dins un treball major (R).
- L'àmbit territorial majoritari de referència del contingut temàtic de la publicació. S'han classificat les obres segons comarques geogràfiques de Mallorca (ST – Serra de Tramuntana - ; R – Raiguer-; Pla – Pla-; Palma; Llevant – Lle- i Migjorn –

Mig), Mallorca en general (Ma), Illes Balears (IB) o altres (A).

A l'apartat de bibliografia, apareix classificada cada obra en apartat temàtics, amb l'any de publicació i els codis d'autoria (G / AD / M), tipologia (LL / R) i l'àmbit territorial de referència (ST, R, Pla, Palma, Lle, Mig, Ma, IB o A).

Finalment, l'article acaba amb un apartat de conclusions.

Breu recorregut històric

L'arribada dels humans a Mallorca fa més de 4.000 anys suposa un canvi radical en l'equilibri ecològic insular. Aquí és quan hem de començar a parlar de caça. L'únic mamífer terrestre que podia satisfer les necessitats bàsiques de subsistència dels primers pobladors era *Myotragus balearicus*. Els primers grups humans varen aprofitar aquest animal per a la subsistència, ja que era una espècie abundant i fàcil de capturar. Conseqüentment, això fa que les estratègies i l'instrumental de caça desenvolupat al continent al llarg de milers d'anys fossin innecessaris. Probablement aquesta és la clau per explicar l'escassesa d'instruments lítics de caça a l'illa. De la mateixa manera, també es tenen poques referències de material de fusta utilitzat per a la pràctica cinegètica. Aquests arguments també ens indueixen a pensar que l'actual modalitat de caça de cabres amb cans i llaç pot tenir l'origen en el temps dels primers pobladors.

En aquest sentit, són interessants fonts d'informació sobre la caça prehistòrica a les Balears les publicacions de Rosselló (1973) Guerrero (1997) o Alcover (2010).

Pel que fa a la Geografia, les referències cinegètiques més antigues relatives a les Balears, provenen d'autors clàssics com Estrabó (64 aC – post 24 dC) (Estrabón, 1991, 1992) o Plini (24 dC —24 d'agost de 79) (Moure, 2003).

És ja a l'Edat Mitjana quan tornam a localitzar abundant informació sobre l'activitat cinegètica a Mallorca. L'expansió mediterrània de la corona d'Aragó, que incorporà, entre els anys 1229 i 1235, les Illes Balears dintre dels seus dominis suposa una fita clau per a l'obtenció de dades sobre la caça. El març del 1230 Jaume I va concedir als pobladors de l'illa de Mallorca, entre d'altres llibertats, la de poder caçar lliurement. No obstant això, les notícies de què es disposa per al segle XIII són poc aclaridores i haurem d'esperar fins al següent segle per a què siguin més explícites (Sastre, 1988).

Els monarques mallorquins varen ser un grans aficionats a la caça, a imitació de la monarquia francesa. D'això, se'n deriva un gran afició per la caça amb ocells de falconeria i amb la introducció a indrets concrets d'animals de caça, sobretot de caça major. D'aquesta manera, entre el 1300 i el 1313 la Corona va adquirir terrenys a Bunyola i a Artà per formar vedats de caça. Així mateix, el rei Jaume II va potenciar la creació d'una altra devesa al voltant del castell de Bellver. A Bunyola, la Corona va adquirir el puig des Teix i altres terrenys pròxims, per fer un vedat.

La importància de la caça a la Mallorca medieval ha estat tractada principalment des de l'òptica històrica que ha donat com a resultat valuoses aportacions com La caza en la Mallorca medieval (Cateura, 1981) o La caza en el reino de Mallorca en la primera mitad del siglo XIV (1300-1343) (Sastre, 1988). Particularment destacables són les ressenyes i publicacions sobre la caça amb aus de cetreria, entre les quals cal esmentar el llibre La falconeria a les Balears s. XIII-XV (Bover i Rosselló, 2003), la publicació Los halcones de Mallorca en el siglo XIV (Pons, 1956) o les

ressenyes d'Eusebi Pasqual al Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana a finals del segle XIX. També cal destacar tot un conjunt d'articles sobre caça i espècies cinegètiques a la revista Lluch publicats sobretot a finals de la dècada de 1920.

Entre els segles XIV, XV, XVI, XVII i XVIII l'activitat cinegètica a Mallorca és molt intensa. Sovint s'han de fer crides públiques per regular la caça establint prohibicions, èpoques i períodes inhàbils. Pel que fa a la caça menor, es cacen sobretot perdius, conills i llebres amb falcons, cans, filats i moltes altres modalitats tradicionals. Entre els segles XIV i XVII s'ha pogut documentar a Mallorca la presència d'espècies de caça major com ara el cérvol, la daina, el porc senglar i la gasela.

Les publicacions citades anteriorment juntament amb les històries locals dels municipis de Mallorca aporten valuosa informació de caire cinegètic. Territorialment cal destacar, sense menysprear altres indrets, les abundants i detallades dades sobre caça que apareixen en les històries locals dels termes mallorquins de Llucmajor (Font, 1973; 1986), Santanyí (Danús, 1990), Felanitx (Xamena, 1975; 2000; Xamena i Rosselló, 1976) i Manacor (Rosselló, 1978; 1979; Rosselló i Vaquer, 1991).

Ja en el segle XIX, l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria (1847-1915), escriu una de les publicacions més importants sobre les illes Balears Die Balearen in Wort und Bild geschildert (Les Balears descrites per la paraula i la imatge 1869 – 1891). L'obra ofereix extensa informació sobre les espècies caçables, els períodes hàbils, les modalitats de caça i els animals auxiliars, així com nombroses dades de caràcter geogràfic complementades amb xifres econòmiques del valor de les peces capturades, costums, aspectes gastronòmics, anècdotes i particularitats. Un tret que cal destacar del treball de l'Arxiduc és la presència de dibuixos i gravats que complementen les descripcions.

En el segle XX, és a partir de la segona meitat quan apareixen amb major freqüència les publicacions disponibles sobre caça a l'illa. Es tracten en els següents apartats.

Caça i geògrafs en la bibliografia cinegètica mallorquina

Quan a publicacions o referències sobre la caça elaborades des de la disciplina geogràfica, cal iniciar el camí per la tesi *Mallorca el Sur y Sureste* (Rosselló, 1964). Rosselló descriu les espècies de mamífers i aus que són objecte de persecució i els indrets de caça més idonis, així com les modalitats associades, tot inserint interessants notes històriques i legislatives.

La tesi doctoral *Aproximación al conocimiento de la transformación del espacio rural en la Sierra de Tramuntana de la isla de Mallorca* compta amb un apartat sobre la caça. Concretament fa referència als vedats de caça com a fenomen rendible per a la serra de Tramuntana. Salvà (1978) esmenta que la caça s'ha convertit en una activitat d'oci per a persones que en general pertanyen a la societat urbana i exposa els principals trets que fan que la serra de Tramuntana sigui una comarca amb un important nombre de vedats de caça. L'autor fa referència a les principals espècies cinegètiques i modalitats de caça practicades i a partir de dades obtingudes de l'Institut de Conservació de la Naturalesa (ICONA) analitza la distribució i característiques dels vedats localitzats a la Serra. A l'any 1976, els 19 municipis de la serra de Tramuntana (Andratx, Calvià, Estellencs, Puigpunyent, Banyalbufar, Bunyola, Deià, Esporles,

Valldemossa, Fornalutx, Sóller, Alaró, Consell, Campanet, Mancor, Selva, Escorca, Alcúdia i Pollença), sumaven un total de 218 vedats de caça, amb una superfície total de 59.969 ha, la qual cosa ofereix una mitjana de 275 ha per vedat. Aquestes xifres suposaven que un 56,98 % de la superfície municipal total estava vedada. Salvà (1988) també fa algunes referències a la caça a l'article Sa Marina: formes històriques d'explotació de l'espai agrari en el qual fa palès el canvi d'usos produïts en aquesta àrea del migjorn de Mallorca i també el canvi d'orientació socio-econòmica. Entre d'altres aspectes l'espai agrari s'ha convertit en espai recreatiu, on la caça hi juga un paper destacat.

La publicació Trabajos de Geografía número 35 Miscelanea 1978 – 1979 del Departament de Geografia de la Universitat de Palma de Mallorca ofereix una de les principals publicacions existents en matèria d'anàlisi geogràfica de l'activitat cinegètica, titulada Aspectes geogràfics i socials de la caça i dels vedats a Mallorca (Brunet, 1988). L'article s'inicia amb unes consideracions generals sobre l'activitat, en les quals fa un repàs de l'evolució de la caça que desembocarà en una anàlisi de la superfície vedada i de les llicències de caça de Mallorca. En el cas de Balears, es passa de 796 vedats i 171.183 ha vedades el 1973 a 1.098 vedats i 271.378 ha vedades el 1978. A nivell general, els municipis amb major superfície vedada són els de muntanya (serra de Tramuntana i serres de Llevant, en els seus extrems oriental i occidental), la qual cosa s'explica per raons d'estructura de la propietat. Brunet (1988) tracta també els agents involucrats en els acotaments de terres i aborda el fenomen de les societats de caçadors. L'article finalitza amb un apartat sobre ecologia i caça, en la qual es posen de manifest alguns conflictes entre caçadors i ecologistes. En la mateixa línia, però de forma més breu també és important l'article La Caza en las Baleares (Brunet, 1985).

Brunet (1991) també ha tractat la temàtica cinegètica en altres publicacions de les quals cal destacar el llibre La Comuna de Bunyola, biografia d'un bosc que compta amb un apartat sobre l'evolució de la caça i les diferents modalitats practicades, especialment la modalitat de caça del tord a coll.

Altrament, l'article dels geògrafs Ordinas i Binimelis (2007) La Comuna de Caimari. Usos i aprofitaments d'un espai forestal fa esment a la caça com a important aprofitament, antic i actual, de sa Comuna. Els autors repassen les principals modalitats i peces de caça, on destaca la caça del tord a coll, i els antics sistemes d'arrendaments de la caça a la Comuna abans que fos gestionada per la societat de caçadors de Selva.

L'apartat toponímic de la caça, sobretot la modalitat tradicional de la caça del tord a coll, ha despertat l'interès dels geògrafs. A més dels treballs citats anteriorment (Brunet, 1991; Ordinas i Binimelis, 2007) cal tenir en compte els articles Els noms de colls de tords d'Esporles, Vall de Superna i Banyalbufar oriental (Rullan, 1986) i Colls, caceres i pesqueres a Sóller (Rosselló, 2007). Ambdues publicacions fan especial referència a la toponímia associada als colls de tords. Malgrat no sigui de forma exclusiva, altres articles com Els noms dels passos a la Serra de Tramuntana (Salamanca, 2008) ofereixen indirectament interessant informació sobre antigues modalitats o formes de caça. Per la seva banda, el llibre Geografia i Toponímia a les Illes Balears. La terminologia geogràfica en el noms de lloc (Ordinas, 2001) disposa d'un apartat sobre toponímia lligada a l'activitat cinegètica, ja que gairebé totes les modalitats de caça compten amb una

rica terminologia. Cal dir però que el llibre només es reprodueixen els termes que presenten referències espacials, dins els quals fa especial esment a la modalitat de caça del tord a coll atenent que a Mallorca té prou ressò toponímic.

En el camp etnològic i tradicional, la caça ha estat tractada en diferents ocasions. Cal destacar l'article La caça tradicional a Mallorca: lloses i llosers (Ordinas *et al.*, 1994-95). L'article es centra en una modalitat de caça tradicional emprada a Mallorca, les lloses, que es va prohibir a principi dels anys setanta del segle XX. Territorialment es centra en la serra de Tramuntana on pràcticament a tots els pobles hi havia persones dedicades exclusivament a mantenir els paranys durant la temporada de caça. Els mateixos autors citats anteriorment també han publicat els articles La caça de la salvatgina a Mallorca (Ordinas *et al.*, 1994), que tracta aspectes relacionats amb la captura de marts, genetes, mostels i moixos salvatges, i Les lloses, un sistema de caça tradicional a Mallorca (Ordinas *et al.*, 1995).

Seguint en el terreny etnològic, cal fer referència al llibre La Pedra en Sec. Materials, eines i tècniques tradicionals a les illes mediterrànies (Alomar *et al.*, 2002) que descriuen elements de pedra en sec associats a l'activitat cinegètica com ara els colls de tords, entre d'altres. La publicació Societat de Caçadors de s'Horta, 25 anys (Barceló i Seguí, 2006) compta amb un article de Grimalt (2006) sobre Pedra en sec i paisatge a s'Horta el qual fa referència als clapers i altres infraestructures tradicionals de pedra bastides sense argamassa ni ciment. La publicació Les barraques de Llucmajor, una arquitectura popular (Calviño i Clar, 1999) descriu les barraques de garriguer i altres infrastructures de pedra en sec que contribueixen a la gestió cinegètica. Finalment, cal mencionar l'article d'Aguiló *et al.* (2009) Caça i pedra en sec a Mallorca presentat en el marc de la V Trobada d'estudi per a la preservació del patrimoni de pedra en sec als Països Catalans, en el qual es tracten les construccions de pedra en sec habilitades específicament per a la caça i per a la gestió cinegètica.

Les publicacions específiques sobre finques públiques del Consell de Mallorca *Es Tossals Verds, nom per nom* (Ordinas *et al.*, 1995) i *Son Amer, nom per nom* (Ordinas *et al.*, 2005) compten també amb breus apartats sobre antics aprofitaments cinegètics, com la caça del tord a coll, dins aquestes finques públiques.

Així mateix, cal dir que existeixen altres publicacions sobre espais de titularitat pública elaborades o en les que hi han participat geògrafs que també tracten, en major o menor mesura, la caça. Per exemple, l'apartat d'aprofitament dels recursos naturals del llibre *Sa Dragonera* (Alomar *et al.*, 1996) fa referència a les diferents peces de caça que històricament es capturaven a l'illa.

La publicació *De terres de marina a la parròquia de s'Horta* (Antich i Salom, 2003) conté un apartat de caça en el qual apareixen notes històriques de caça entre els segles XIII i XVII.

Per la seva banda, el geògraf Celso Calviño sempre ha tingut present la caça en les seves publicacions. Per exemple, en el pregó de festes de l'any 2003 del Club Nàutic de s'Estanyol de Migjorn titulat *S'Estanyol i el seu entorn* (Calviño, 2003) parla de caça dins l'apartat faunístic. Altrament, a la publicació Sa Torre, possessió de sa marina de Llucmajor (Calviño, 2010) a l'apartat sobre fauna terrestre esmenta trets antics i presents sobre l'activitat cinegètica: espècies caçables, modalitats de caça, referències històriques i curiositats. En aquest mateix

llibre, Calviño i Clar (2010), a l'apartat sobre obres de pedra en sec fan referència als clapers i altres infrastructures amb usos cinegètics. Igualment en l'apartat sobre toponímia, Calviño *et al*. (2010) indiquen hi ha noms que rememoren essències cinegètiques.

El llibre de Lucas (2002) Les activitats agràries, pesqueres i forestals a les Illes Balears disposa d'un subapartat sobre la caça inserit dins l'apartat del sector forestal. Lucas ofereix informació, per illes, dels preus dels arrendaments dels vedats, del nombre de vedats i de les principals modalitats de caça que es practiquen, entre d'altres aspectes.

Barceló (2009) publica el llibre *La Caça a Mallorca; Història, societat, economia, territori i medi ambient* que compta amb nombrosa informació de caràcter geogràfic. El treball analitza, entre d'altres qüestions, la distribució territorial i les característiques del terrenys de caça a Mallorca, la distribució de les llicències de caça, les societats de caçadors i, per acabar, planteja el futur de l'activitat cinegètica a Mallorca. A més d'aquest treball, ha publicat els articles *Activitat cinegètica i desenvolupament rural* (Barceló, 2002), *Medi físic i paisatge del vedat de la Societat de Caçadors de s'Horta* (Barceló, 2006a) i *Abans de la Societat de Caçadors de s'Horta* (Barceló, 2006b). Conjuntament amb Bartomeu Seguí, han coordinat el llibre *Societat de Caçadors de s'Horta, 25 anys* (Barceló, 2006) i, entre d'altres, són autors dels articles Aspectes socioeconòmics i territorials en les associacions d'àmbit cinegètic: El cas de la Societat de Caçadors de s'Horta I, II, III i IV (Barceló i Seguí, 2003-2004), Zorzal, el atractivo de un ave olvidada (Seguí i Barceló, 2003), Cabra Mallorquina. Su conservación a través de la caza (Seguí *et al*., 2003), en col·laboració amb Miquel Oliver Servera, y Cazas recuperadas de la extinción (Seguí i Barceló, 2004).

Barceló, juntament amb altres autors de diverses disciplines, ha participat en els llibres *Els depredadors de Mallorca* (Seguí *et al*., 2001), *Manual per a la preparació de l'examen d'armes de caça i tir* (Seguí, *et al*., 2003) i *Cuina de Caça, receptes d'avui* (Fons aut. i Barceló ed, 2007). També ha estat coautor dels articles *Estudi alimentari del mart* (*Martes martes* L.) *a Andratx* (Mallorca, Illes Balears) (Ortega *et al*., 2002) i *Gestió Ambiental i cinegètica de Formentor. Un nou concepte de turisme de caça i natura a Mallorca* (Barceló *et al*., 2009). Així mateix, ha presentat les comunicacions *Aspectes socioeconòmics i territorials de la Societat de Caçadors de s'Horta* (Barceló, 2002) i *La caça i les estratègies de desenvolupament rural i de conservació ambiental* (Barceló *et al*., 2004).

Quan a presència de temes cinegètics en revistes locals, entre d'altres, cal esmentar els articles *D'Ofici...garriguer* (I i II) a *Llucmajor de pinte en ample* (Calviño *et al*., 1995).

Murray (2012) defensa la tesi *Geografies del capitalisme balear: poder, metabolisme socioeconòmic i petjada ecològica d'una superpotència turística* dirigida per Macià Blázquez, la qual disposa d'un apartat titulat Fluxos domèstics directes de materials biòtics animals de la caça inclòs alhora en el capítol 12, Metabolisme socioeconòmic i petjada ecològica del capitalisme balear a principis del segle XXI.

Pel que fa a la premsa, a finals de la dècada dels noranta, aparegué al Diario de Mallorca una secció de caça de l'Associació en defensa de la caça Es Claper en la qual hi col·laboraren diversos geògrafs com Antoni Noguera, Antoni Ginard o Antoni Barceló tractant temes de

conservació, territori, associacionisme o els valors culturals de la caça. El geògraf Antoni Noguera fou el president de l'Associació Es Claper i a principi del 2000 dissenyà la idea d'una tesi sobre caça a Mallorca. Noguera participà en nombroses ponències i cursos organitzats per l'Oficina de la Caça del Consell de Mallorca tractant especialment el paper de la caça en el segle XXI (perspectiva històrica de la caça i els aspectes ètics, culturals i ecològics associats) tot lligant-ho amb un rerefons conceptual encaminat a fomentar la conservació del territori.

Altres publicacions sobre caça

Si ens centram en publicacions contemporànies sobre caça elaborades per no geògrafs però amb contingut geogràfic, cal iniciar el recorregut fent referència a les nombroses aportacions de Joan Mayol L'article La caça dels tords (Gen. *Turdus*) a les Balears: anàlisi de les captures d'aus anellades fins a 1975 (Mayol, 1978) fa referència a les diferències modalitats de caça dels tords i aportà valuosa informació, a partir de recuperacions, dels moviments migratoris dels túrdids caçables i de com els afecta la pressió cinegètica. *Els tords, aucells d'hivern* (Mayol i Aguiló, 2002) és un altre treball sobre la biologia dels tords, les migracions i les modalitats de caça. Seguint amb la caça dels tords, hi trobam l'article *Zorzales en las islas ¿redes o comercio?* (Mayol, 1990).

Un altre interessant article és *Evolució i distribució recent del nombre de caçadors a les Balears* (Aguilar i Mayol, 1988). El treball, de pura essència geogràfica, analitza l'evolució de les llicències de caça a les Illes Balears des de 1933 fins a 1982.

Altres aportacions que tracten sobre caça les trobam a *La Naturaleza Balear* inclosa en el llibre Cien años de Historia de Baleares (Mayol, 1982), *Els valors ecològics de la marina a Sa Marina, una realitat per conèixer* (Mayol, 1988), La caça a *La Serra de Tramuntana, natura i cultura* (Mayol, 1998). També es localitzen algunes referències en els llibres *Els aucells de les Balears* (Mayol, 1978; 2003), *Les Terres de Baliar* (Mayol i Varela, 1998) i *Què punyetes és la biodiversitat?* (Mayol, 2008), entre d'altres. Des de l'Administració, també ha participat en estudis i documents tècnics de gestió de la caça i d'espècies cinegètiques com és el cas de la publicació *La guàtlera, biologia i situació a les Illes Balears* (Mayol *et al.*, 2004).

Un altre biòleg, a més de caçador, Bartomeu Seguí, s'especialitza acadèmicament en zoologia i es doctora amb la tesi *Successió estratigràfica d'aus en els rebliments càrstics de les Gimnèsies. Els ocells fòssils de Mallorca i de Menorca* (Seguí, 1999).

En matèria de publicacions, ha realitzat nombroses aportacions a la bibliografia cinegètica insular, entre les que cal destacar el llibre *Guia de la caça a les Illes Balears. Gestió cinegètica i formació del caçador* (Seguí, 2000) que és un complet treball sobre conceptes biològics i tècniques de gestió poblacional, espècies cinegètiques, plans tècnics i gestió de finques de caça menor, armes de foc, caça major i marc legal entorn a la caça. Juntament amb altres investigadors ha realitzat complexos estudis sobre els tords i la seva caça a les Balears. Les publicacions són *Seguimiento poblacional de los zorzales hivernantes en Baleares* (Seguí i Santandreu, 1998) i *Estudi dels tords (Turdus philomelos L.) hivernants a les Balears a partir de taules de caça* (Santandreu *et al.*, 2002).

També ha treballat intensament en la recuperació de la cabra salvatge mallor-

quina i en el foment de la caça major d'aquesta espècie avui reconeguda pel Safari Club International. Alguns articles en aquesta línia són *Aspectos arqueológicos, morfológicos y genéticos de la cabra mallorquina* (Seguí *et al*., 2002), *La cabra mallorquina: origen, morfologia, genètica i primeres notes ecològiques. Implicacions per a la seva consideració normativa, gestió, conservació i aprofitament* (Seguí *et al*., 2004) i *La cabra salvaje mallorquina: origen, genética, morfología, notas ecológicas e implicaciones taxonómicas* (Seguí *et al*., 2005). També en la línia de recuperació de la cabra salvatge mallorquina, juntament amb altres autors ha presentat les comunicacions Aspectos arqueológicos de la cabra mallorquina. *Origen, estado poblacional y estrategia de futuro* (Falconer *et al*., 2002), *Definición del patrón morfológico de la cabra de raza mallorquina* (Falconer *et al*., 2002) i *Caracterización genética de la cabra mallorquina con microsatélites* (Martínez *et al*., 2005).

Les revistes especialitzades de l'àmbit nacional també s'han fet ressò de les tasques desenvolupades per recuperar la cabra salvatge mallorquina i de les modalitats associades a la consecució de trofeu. Cal esmentar, *El boc, delícia mallorquina* (Mingo, 1995), *Cabra salvaje balear, Misterio resuelto* (de Andrés, 2000), *Rececho a una cabra balear* (Ostos, 2000), *Recechos en la Tramuntana* (Suárez, 2006), *Boc de récord* (Sanz, 2008) i *El Boc Balear. Pureza Mediterránea* (Estalella, 2008).

En matèria de turisme cinegètic, Bartomeu Seguí a títol particular o en col·laboració amb el biòleg Josep Santandreu i amb l'expert caçador Cristòfol Moranta ha publicat articles sobre viatges de caça.

En referència a l'ornitologia són digne de menció les obres del sacerdot, historiador i naturalista Josep Rullan i Mir (1829-1912) que publica, entre d'altres, *Los pájaros y el agricultor* (Rullan, 1894) i *Ensayos de agricultura y prehistoria* (1900). L'autor critica els excessos de la caça i també dedica apartats a classificar i descriure ocells.

En termes d'ornitologia i de caça científica, cal recordar la tesi doctoral d'Adolf Von Jordans (1892-1974) *Die Vogelfauna Mallorcas mit Berücksichtigung Menorcas und der Pityusen: ein Beitrag zur Zoogeographie des Mediterrangebietes* (Jordans, 1914). L'objectiu del seu treball era analitzar la variabilitat geogràfica de les aus i les Balears van ser un dels principals escenaris d'estudi. Jordans, qui va disposar del recolzament de l'Arxiduc Lluís Salvador, va capturar i estudiar centenars d'aus i va descriure nombroses subespècies. Jordans també publica altres interessants articles sobre ornitologia que fan referència a Mallorca i a les Balears (Jordans, 1924a, 1924b i 1928).

Una altra font de valuosa informació sobre aus cinegètiques i protegides són les dues edicions de *l'Atles dels aucells nidificants a Mallorca i a Cabrera* (Avellà i Muñoz, 1997; GOB 2010) que edita el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB-Mallorca). Aquests atles constitueixen valuosos estudis biogeogràfics que mostren les àrees de nidificació de les diverses espècies d'aus. L'atles del 2010 recull més de 15.000 observacions de comportaments reproductius de 115 espècies diferents. Així mateix mostra que aproximadament un terç de les 352 espècies observades fins ara a Mallorca són reproductores.

Finalment, i pel que fa a aus, cal esmentar el treball de Vidal i Pons (en premsa) que conté valuosa literatura sobre aucells entre finals del segle XIX i principis

del segle XX. Aquesta recopilació d'autors i de les seves principals obres sobre ornitologia es troba inclòs en el capítol de zoologia del V volum d'Història de la Ciència (Govern Balear).

Pel que fa a la cabra mallorquina, Vives (2010) elabora un treball de fi de màster titulat *Introducción al estudio ecológico de la cabra doméstica asilvestrada (Capra hircus) y la cabra salvaje mallorquina (Capra aegagrus) en la Serra de Tramuntana (Mallorca)*, en el qual fa una anàlisi del coneixement científic sobre la cabra a Mallorca i estudia la interacció de la cabra amb la vegetació.

Quant a turisme de caça, cal fer referència al treball *Turisme cinegètic com a dinamitzador de l'economia rural mallorquina* (Cardell, 2006) en el qual estudia l'estructura de l'oferta cinegètica a Mallorca, analitza la demanda i elabora un diagnòstic sobre el potencial del turisme cinegètic a Mallorca.

El llibre Patrimonio natural y propiedad rural en España (Otero, 2000) inclou l'apartat *Presencia y extinción del francolín en la Península Ibérica e Islas Baleares* de Joan Maluquer i Federicó Travé. Els autors expliquen la iniciativa mitjançant la qual es pretén introduir el francolí (*Francolinus francolinus*), espècie que va existir fins a finals del s.XIX a les Illes Balears i que està extingida a les Illes Balears i a la península Ibèrica.

En el terreny històric, sociològic i patrimonial, la caça també hi és present. Joan Socies Fiol i la Societat de Caçadors de Montuïri elaboren el llibre *Sa Societat. Història de la Societat de Caçadors i de la Fira i mostra de sa Perdiu* (Socies i Societat de Caçadors de Montuïri, 2004) que repassa la història i evolució de la Societat de Caçadors de Montuïri fundada a finals de la dècada de 1970 i dels orígens de la Fira i mostra de sa Perdiu.

També en referència a les societats de caçadors, en motiu de les Jornades d'Estudis Locals de Lloret de Vistalegre (12 de desembre de 2009), Mateu (2009) elaborà la comunicació *Associacionisme i medi ambient. 28 anys de la Societat de Caçadors sa Conillera* que repassa la història de la societat de caçadors de Lloret.

En termes patrimonials, cal parlar de construccions de pedra en sec vinculades a la caça. L'article Las construcciones de falsa cúpula de Llumajor (Sacarés, 2001) esmenta i descriu les barraques de pedra en sec construïdes per a la caça de perdiu amb reclam. La mateixa autora en *Recull de barraques i casetes de Llucmajor* (Sacarés, 2000) esmenta, entre d'altres, les barraques de garriguer. Per la seva banda, Andreu (2001) a l'article *Estudio y catalogación de barraques i casetes de piedra en seco en Petra (Mallorca)* i en el llibre *Arquitectura tradicional de les Balears* (Andreu, 2008) fa referència a diverses construccions tradicionals per a la caça.

En el caire social, les entrevistes a persones majors també són una bona font per localitzar informació cinegètica i geogràfica. En aquest sentit, cal esmentar les publicacions Converses amb la nostra gent I i II (Vallbona, 2001, 2007) de la revista Dies i Coses de Calonge, en les quals s'hi troben diverses entrevistes que inclouen al·lusions a la caça. Les persones entrevistades van néixer entre principis de 1900 i l'any 1932, per la qual cosa la informació proporcionada és molt vàlida per obtenir dades geogràfiques i també per avaluar aspectes històrics, antigues modalitats i costums de caça. Cal destacar que algunes de les entrevistes citades han estat a càrrec del geògraf Francesc Antich.

Quant a modalitats tradicionals, concretament pel que fa a la caça del tord a coll, cal mencionar el núm.10 de la Revista Miramar (1992) de Valldemossa que inclou

la caça en l'apartat de Plecs de Cultura Popular II. Es tracta d'un monogràfic especial amb la participació de nombrosos col·laboradors que en conjunt, suposa un treball molt complet sobre la caça a Valldemossa i, en particular, sobre la caça amb filats a coll.

D'altra banda, el llibre *Possessions de Mallorca*, volum III (Segura i Vicens, 1989) dedica un apartat a les lloses a partir d'una entrevista a Francesc Bennàssar, el lloser de Pastoritx, i un altre a la caça de cabres amb llaç de la mà de Bernadí Solivelles "En Bernadí de Muntanya", en Tomeu de Mortitxet i en Paco de Mossa.

L'obra coordinada per Mascaró (1978) *Història de Mallorca* conté un apartat titulat *Olivos y Almazaras de Mallorca* (Estarellas, 1978) que fa esment a les diferents modalitats de caça dels tords i a la caça de cabres amb llaç.

També és usual trobar algunes referències a la caça tradicional en publicacions sobre excursions com la col·lecció *Rutes Amagades de Mallorca* (García, 1964-1980). Per la seva banda, l'obra *Caminos y Paisajes* (Valero, 1995) fa esment a modalitats tradicionals com la caça del tord a coll o a la presència de cabres a la serra de Tramuntana. Més recentment, el llibre sobre la *Ruta de Pedra en Sec, GR 221* Serra de Tramuntana (Sastre *et al.*, 2008) també ofereix algunes pinzellades i fotografies sobre la caça del tord a coll.

A més, alguns llibres amb abast territorial més extens, també es fan ressò de les modalitats tradicionals de caça a les Balears. És el cas del treball *El Trampeo y demás artes tradicionales en la Península Ibérica* (Boza, 2002) que esmenta "Sa llosa" mallorquina i els "filats en coll".

En diverses publicacions sobre la vida en el camp, la caça no és una activitat exempta de tractament. Així, el llibre amb selecció de textos de Fora Vila (Pérez, 2002) dedica un capítol a la caça, amb especial referència a aspectes de gestió i a la falconeria. Un altre llibre, *Foravila: animals i plantes* (Bosch, 2005) tracta sobre modalitats populars de caça (algunes prohibides actualment) costums rurals i de l'interès cinegètic d'algunes espècies d'animals. També la col·lecció Els nostres arts i oficis d'antany IV (Llabrés i Ramis, 1983) i V (Llabrés i Ramis, 1984) parlen de la caça major i menor, de les campanyes d'extermini i aus protegides, d'arts de caça, de falconers i de l'ofici d'armer.

En referència a la caça i extermini d'espècies avui protegides però en el passat intensament perseguides, cal esmentar la comunicació de Damià (2006) Concepte manacorí dels corbs i genetes en motiu de la celebració de les IV Jornades d'Estudis Locals de Manacor.

En el plànol lingüístic, destaca l'article *L'argot dels caçadors de la contrada de Campos* (Servera, 2006) en el qual dóna a conèixer l'específic ús del llenguatge dels caçadors de Campos, al migjorn de Mallorca. Servera descriu diferents modalitats tradicionals de caça, algunes il·legals actualment, i en fa una anàlisi lingüística i etnogràfica. També és freqüent localitzar referències cinegètiques en treballs literaris sobre la vida i els costums a la ruralia mallorquina apareguts a finals del segle XIX i principis del segle XX.

En aquest sentit, cal considerar l'obra del narrador, erudit i lul·lista Salvador Galmés *El Garriguer d'Infern* (Galmés, 1925), la recopilació de Mossèn Antoni Maria Alcover del corpus rondallístic *Aplec de Rondalles Mallorquines d'En Jordi d'es Recó* (Alcover, 1896-1936), les descripcions de Joan Rosselló i Crespí "en Joan Rosselló de Son Fortesa" a l'obra *Manyoc de fruita mallorquina* (Rosselló, 1903) i l'obra El poema de Maria Antònia Salvà de

l'Allapassa (Salvà, 1957).

En termes cinòfils, i pel que fa al ca eivissenc, cal destacar el llibre *Ca Eivissenc: l'alternativa* (Elena i Camberoque, 1987) que tracta en detall la raça, els costums dels caçadors, la base econòmica, el perfil del caçadors, els llocs de caça, les diferents variants de caça,... tot il·lustrat amb fotografies que mostren el vessant més autèntic d'aquesta tradicional modalitat cinegètica. Altres llibres sobre aquesta raça són *El podenco ibicenco* (Gómez-Toldra, 1976), *El podenco ibicenco. Cria, cuidados, adiestramiento* (Delalix, 1987), *El nuevo libro del podenco ibicenco* (Gómez Toldra, dècada de 1990) o *Historias de Mel: El Podenco Ibicenco* (Sainz, 1998). Per la seva banda, Delibes (1989) publicà un article titulat Podencos ibicencos, una hermosa tradición de caza. Finalment, cal dir que el ca eivissenc també és present en publicacions i articles d'àmbit més general com With a camera in Majorca (d'Erote, 1907) i en d'altres publicades a les illes d'Eivissa i Formentera. El magnífic escriptor vallisoletà Miguel Delibes també deixa constància de la vàlua de la caça amb cans eivissencs en el relat La caza del conejo con podencos inclòs al llibre Las perdices del domingo (Delibes, 1981). Recentment, Burke (2013a, 2013b).ha publicat dos articles a la revista americana Sighthound review sobre cans eivissencs

En el camp de la veterinària, Millán (2012) ha realitzat estudis sobre les malalties que afecten el conill, principalment la sarna.

Quan al ca mè cal destacar el llibre de Payeras i Falconer (2004a) *Ca mè mallorquí* que inclou, entre d'altres, trets referents a la història de la raça, la situació administrativa, la funcionalitat en la caça i aspectes socials. Referent a la mateixa raça, cal mencionar, atenent a l'interès històric, el llibre *El mejor perro de muestra* (Cabarrus, 1882) i més recentment les publicacions CA MÈ (Payeras i Pons, 1991), *El ca mè* (Payeras i Falconer, 1996; 1998) *Ca mè mallorquí* (Payeras i Falconer, 2001) i l'article *Ca mè mallorquí, el perdiguero de Mallorca* (Vaquer, 2002).

Payeras i Falconer (2004b) publiquen també El ca rater mallorquí que segueix en certa manera un esquema de contingut molt similar al llibre *El ca mè mallorquí* (Payeras i Falconer, 2004a) en el qual destaquen, en referència a l'assumpte geogràfic, les referències a la història de la raça, l'estil de caça i els trets socials. Altres publicacions sobre aquesta raça autòctona són *Ca rater* (Payeras i Pons, 1991), *Ca rater* (Payeras i Falconer, 1998), El ca rater mallorquí (Payeras i Falconer, 2002) i *Races autòctones de Mallorca* (Anguera, 2003).

Com a obra de conjunt sobre races autòctones cal fer menció del llibre del Patronat de les Races Autòctones de Mallorca, *Els animals domèstics de raça autòctona de Mallorca* (PRAM, 1988), en el qual Gabriel Puigserver tracta sobre el ca de bestiar, el ca de bou, el ca eivissenc, el ca rater i el ca mè mallorquí.

En termes formatius, a finals de la dècada dels noranta del segle XX i en els primers anys de 2000, coincidint amb la creació de l'Oficina de la Caça del Consell de Mallorca, s'organitzen cursos de formació de caçadors que donen lloc a l'edició d'un interessant manual obra de Mas *et al.* (2001) *Formació de Caçadors*. Prèviament també s'havien organitzat a les Illes diversos cursos sobre caça com Especialista en recursos cinegéticos y control de plagas agrícolas y forestales en Baleares (Alemany, 1997), el I Curs d'Ordenació Cinegètica a Balears (Tomàs i Castelló, 1997) o el Gestión de Recursos Cinegéticos (Gallego, 1998).

A finals de 1998 es va firmar un

conveni en matèria de formació de caçadors entre la Conselleria de Medi Ambient del Govern Balear i la Fundació Universitat Empresa de les Illes Balears i es va desenvolupar el programa Charlas de Caza que dóna lloc a un breu manual del mateix nom (Seguí i Gallego, 1998).

Pel que fa altres publicacions contemporànies referents a caça s'ha d'esmentar el llibre *Medicina de la Caza, manual de prevención y primeros auxílios para cazadores* (Sancho, 2001) i editat pel Consell de Mallorca, *Llei balear de caça i pesca fluvial* (2006) editada per la Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental i la publicació de *Ús i maneig de l'escopeta en la caça i el tir* (Sagrera, 2009). Per la seva banda, el 2012, el Projecte de Final de Carrera d'Enginyeria Tècnica Agrícola en hortofruticultura i jardineria de Joan Frontera titulat *Ensayo de cultivos herbáceos con fines cinegéticos en la marina de Llucmajor (Mallorca)* (Frontera, 2012) estudia el creixement de diferents cultius amb interès per a la fauna cinegètica. També el 2012 la revista oficial del Club de Cazadores de Becadas publica un interessant article de Mayor i García (2012) sobre la caça de la cega.

Altres fonts bibliogràfiques d'important rellevància en matèria de caça a Mallorca són les revistes especialitzades en el sector (Caça i Medi Natural- es comença a editar el febrer de l'any 2003 i el darrer número, el 18, apareix a principis de l'any 2010 - , Caça - editada per la Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears i té alguns números de continuïtat -, Mallorcaza - editada entre el 2010 i el 2011 - o Arrels - editada el 2011 i el 2012 -), les enciclopèdies i els suplements de premsa que en determinades ocasions s'han publicat sobre l'art venatori. Recentment diverses revistes nacionals i internacionals han publicat relats de caça a Mallorca, principalment sobre la cabra mallorquina.

Quant als dossiers de premsa, cal destacar el magazine Brisas del diari Última Hora (destaquen els articles de Capellà, Colom, Nicolau i Ramis) que en determinades ocasions ha elaborat valuosos reportatges sobre la caça o suplements del Diari El Mundo o Diario de Mallorca, entre d'altres diaris.

Finalment, i pel conjunt de l'arxipèlag, cal esmentar la presència d'espais televisius com Caça i Natura (Canal 4), Xarxes i Filats (IB3) i també diversos programes de ràdio.

Classificació bibliogràfica

En conjunt s'han tingut en compte 257 publicacions, entre llibres, articles i altres referències bibliogràfiques.

En termes cronològics, la major part de la bibliografia localitzada, 97 publicacions, (el 37,74 % del total) es va publicar entre la dècada de 2001 a 2010. S'observa que fins a 1970 les referències localitzades són poques (11,67% del total), en total 30 obres.

És a partir de 1971 quan les publicacions en matèria cinegètica s'incrementen progressivament cada decenni, fins arribar a un màxim a la dècada 2001-2010. Entre 1971 i 1980 es localitzen 15 publicacions (5,84 % del total), entre 1981 i 1990, 38 (14,79 % del total) i entre 1991 i 2000, 59 (22,96 % del total). El període de màxima activitat editorial esmentat abans, 2001-2010, coincideix amb una etapa d'intensa activitat administrativa en quan a la caça, amb la creació de l'Oficina de la Caça del Consell de Mallorca (2000) i d'una Direcció General de Caça al Goven de les Illes Balears (2003). Des de 2011

fins a l'actualitat, s'han localitat 18 publicacions en matèria de caça (7,00 % del total). Els tres anys amb més activitat editorial són el 2001, 2002 i 2003 amb 40 publicacions.

La bibliografia localitzada també s'haestructurat tenint en compte la temàtica. Cal dir que en nombroses ocasions les publicacions entremesclen diferents temes, la qual cosa suposa l'adopció de criteris

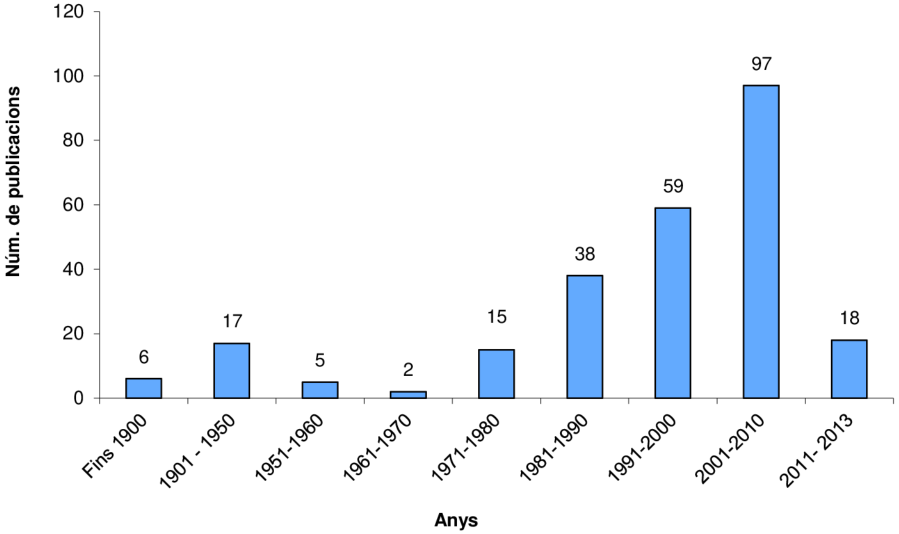

Fig. 1. Agrupació per anys de les publicacions objecte d'estudi.
Fig. 1. *Grouping by years of publications under study.*

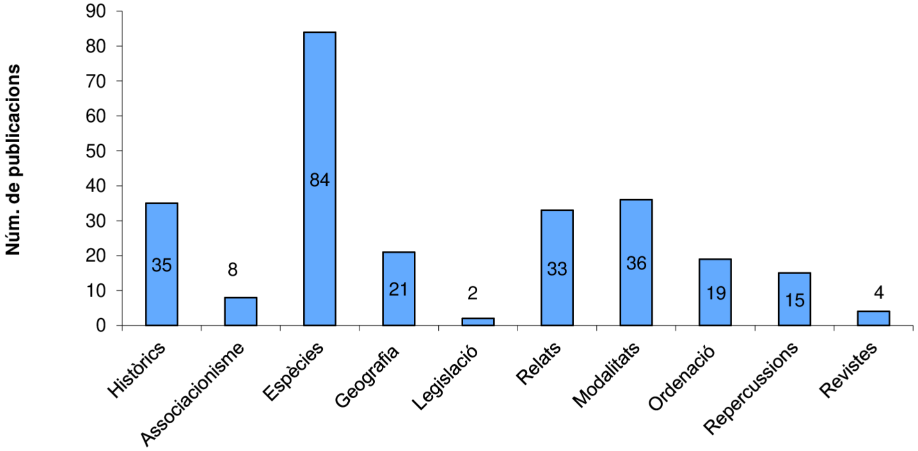

Fig. 2. Temàtica principal de les publicacions objecte d'estudi.
Fig. 2. *Main theme of the publications under study.*

Per a la seva classificació. En aquests casos s'ha optat per classificar-les dins la temàtica a la qual fa major referència l'obra o article.

En conjunt, les espècies (espècies de caça i animals auxiliars del caçadors) és la temàtica que compta amb major nombre de publicacions, en total 84 (32,68 %), seguit de les modalitats de caça amb 36 (14,01 %) i les recerques històriques amb 35 (13,62 %). Així mateix, els relats de caça han generat 33 publicacions (12,84%), la geografia de la caça 21 (8,17 %), l'ordenació cinegètica 19 (7,39 %) i les repercussions de l'activitat cinegètica 15 (5,84 %). Finalment, s'han localitzat 8 publicacions sobre associacionisme (3,11 %), 4 revistes de temes genèrics (1, 56 %) i 2 sobre legislació (0,78 %). Pel que fa a l'autoria de les publicacions, la majoria de les consultades (71 %) són obra de biòlegs, historiadors, enginyers, periodistes, etc. és a dir, de no geògrafs. La resta (29 %) es reparteix, entre publicacions elaborades exclusivament per geògrafs (12 %) i d'altres de caràcter multidisciplinari en les quals hi ha participat almenys una persona amb formació en geografia (17 %). Al cap i a la fi quasi 1/3 de les publicacions localitzades en matèria de caça han comptat amb parti(3,89 %) publicacions, el Llevant amb 6 (2,33 %) i el Raiguer amb 4 (1,56 %). De més a més resten 14 publicacions (5,45 %) que fan referència a d'altres indrets lluny de Mallorca i de les Illes Balears.

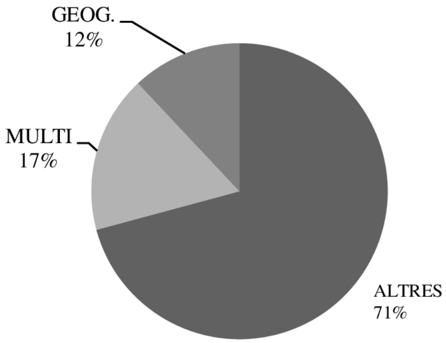

Fig. 3. Òptica des de la qual s'han elaborat les publicacions**.** Geog.: Geografia; Multi: Multidisciplinar; Altres: Altres disciplines

Fig. 3. *Production issue.* Geog.: Geography; *Multi: Multidisciplinar; Altres: other disciplines.*

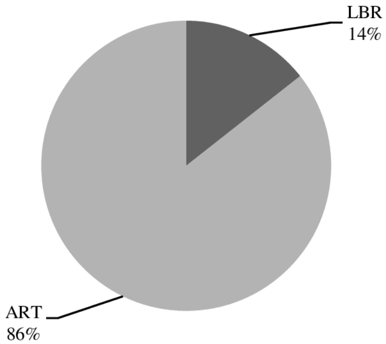

Fig. 4. Tipologia de les referències bibliogràfiques. LBR: Llibres; ART: Articles a publicacions periòdiques

Fig. 4. *Typology of references. LBR: Books, ART: journal articles.*

Conclusions

La temàtica cinegètica compta amb nombroses publicacions i referències bibliogràfiques dins el marc territorial de Mallorca, atenent a la importància qualitativa i quantitativa de la pròpia activitat. No obstant això, el nombre de publicacions exclusives en la matèria és força reduïda en comparació amb les referències o notes localitzades en altres treballs de temàtica més àmplia. En termes

cronològics, cal considerar un important augment de publicacions en els darrers anys, especialment a partir de la dècada dels noranta, degut a l'impuls administratiu a la caça, primerament amb la creació de l'Oficina de la Caça del Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca (any 2000) i posteriorment amb la creació de la Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears (any 2003).

Quant a la disciplina geogràfica, la caça no ha estat un tema que hagi despertat un especial interès dins el col·lectiu malgrat sigui una de les activitat que més territori ocupa de forma blana i que adhesiona un ampli nombre de variables geogràfiques. Malgrat això, pel que fa a les publicacions i articles exclusius en la matèria, els geògrafs han estudiat principalment els vessants tradicional i toponímic associats a l'activitat, mentre que l'anàlisi d'aspectes territorials, socials i econòmics, així com l'estudi de la caça integrada dins la geografia rural o de l'oci, constitueixen línies de recerca tractades minoritàriament però amb un gran potencial de desenvolupament des de l'òptica geogràfica.

Pel que fa a publicacions d'àmbit més general no exclusives en caça, el nombre de geògrafs que incorporen apartats o referències sobre la caça dins els seus treballs és major. Els trets històrics i antropològics de la caça són els vessants més recurrents (possiblement perquè molts d'investigadors tenguin una formació geogràfica – històrica, pròpia dels plans d'estudis de la disciplina fins gairebé a la meitat de la dècada dels noranta del segle XX) encara que en certes ocasions els aspectes socials, econòmics i de distribució – evolució del nombre de caçadors i dels vedats de caça han estat objecte de particular tractament.

En tot cas, la major part d'informació localitzada i treballada per geògrafs es correspon a l'illa de Mallorca.

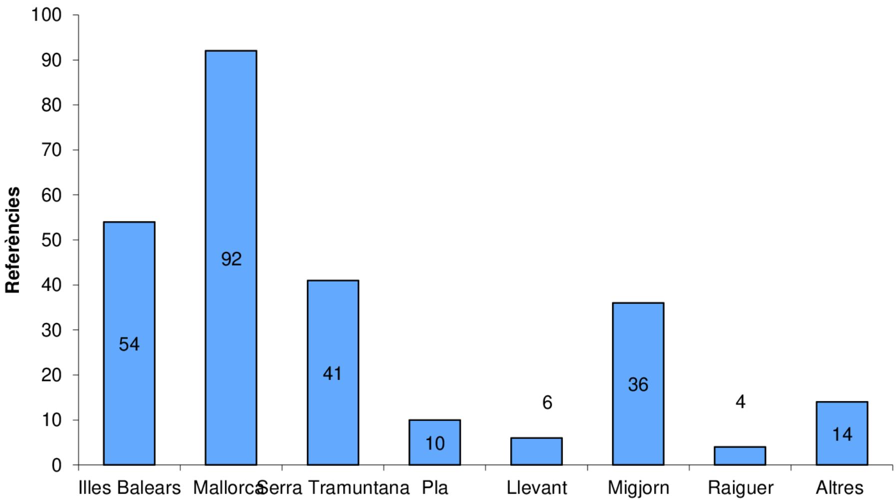

Fig. 5. Àmbit de referència geogràfica de les publicacions sobre caça.
Fig. 5. *Geographic reference publications on hunting.*

El naixement de la Universitat de les Illes Balears, el 1978, i de la instauració dels estudis en geografia com especialitat independent de Filosofia i Lletres no suposaren un especial interès per la caça, malgrat fos una època en què l'atenció de la disciplina pel medi rural i per les activitats agràries era notori. Possiblement l'emergència del turisme de masses desplaçàs la consideració que podria haver tingut la caça i que simultàniament es va veure arròssegada gairebé a l'oblit per la decadència de l'agricultura, la ramaderia, l'explotació forestal i altres activitats extractives a les quals tradicionalment ha anat associada des del punt de vista geogràfic.

Pel que fa a altres disciplines, cal destacar les publicacions de caràcter històric -antropològic i biològic– ambiental de la caça, encara que n'existeixen de molts d'altres àmbits temàtics. Com és lògic, les modalitats de caça tradicionals exclusives (caça de la perdiu amb reclam, caça del conill amb cans eivissencs, caça del tord amb filats a coll i caça de cabres amb cans i amb llaç), les races autòctones de cans de Mallorca (ca mè mallorquí, ca rater mallorquí, ca eivissenc) i la cabra salvatge mallorquina ocupen una gran part del gruix de la bibliografia cinegètica insular.

A mode de resum i tenint en compte les 257 publicacions consultades, 97 (37,74% del total) es publiquen entre l'any 2001 i el 2010, seguint sempre amb tendència positiva des de les dècades anteriors. Dels 11 grups temàtics definits, els que disposen de major nombre de publicacions són el de les espècies (32,68 % del total) i el de les modalitats de caça (14,01 % del total), destacant aquí les races autòctones (cabra salvatge mallorquina, ca mè, ca rater i ca eivissenc) i les modalitats endèmiques (caça de la perdiu amb reclam, caça del conill amb cans eivissencs, caça del tord amb filats a coll i caça de cabres amb cans i llaç). Els geògrafs, de manera exclusiva o formant part d'equips multidisciplinaris, prenen part en un 29% del total de les publicacions citades a la bibliografia. En termes generals, els llibres o treballs complets sobre caça a Mallorca (14 %) són minoritaris en comparació a les referències localitzades en articles o obres més amplies (86 %). Pel que fa a l'àmbit geogràfic de referència, el gruix de publicacions fa referència genèrica a Mallorca (35,80%) i a les Illes Balears (21,01%), però per comarques destaquen clarament per les seves al·lusions a la caça la serra de Tramuntana (15,95%) i el Migjorn (14,01%).

Malgrat la ingent quantitat d'informació continguda dins aquests corpus bibliogràfic s'ha de tenir en compte que aquest camp de coneixement presenta els mateixos símptomes endèmics de la recerca en el nostre país: la manca de línies d'investigació continuades. Aquest fet es pot atribuir, fins als temps actuals, a la manca d'instituts i/o entitats especialitzades en la temàtica i a la falta "d'escoles" com a manera clàssica d'ordenar i estructurar la informació passant de mestres a deixebles. En certa manera aquests trets deriven del caràcter individualista de la recerca a la nostra terra.

Igualment, amb independència de l'adscripció de l'autor a una o una altra disciplina científica, les obres de síntesi que ofereixin una visió integradora i global de la caça com a fenomen social, econòmic i lúdic són escasses. No obstant això, la profusió de títols és el reflex natural de l'arrelament d'aquesta pràctica en la nostra societat, tant de la perspectiva històrica com de la visió actual. De fet, a l'any 2008 es comptabilitzen a Mallorca 21.261 titulars de llicències de caça i el 74,94% de la superfície rústica es troba vedada (Barceló, 2009).

Avui la caça presenta un alt potencial d'estudi i d'anàlisi geogràfica, recolzat per l'existència d'una important base bibliogràfica multidisciplinària. Aquest escenari pot conduir no sols al millor coneixement de l'activitat sinó també a la definició de propostes d'ordenació cinegètica i a l'aplicació d'estratègies de desenvolupament social, econòmic i ambiental en els entorn rurals, fonamentats en l'aprofitament sostenible d'un recurs natural associat a una activitat amb un intens bagatge cultural.

Agraïments

El present article s'emmarca dins un projecte d'investigació més ampli sobre caça i territori a Mallorca, dirigit pels Drs. Miquel Grimalt Gelabert i Jaume Binimelis Sebastián, en col·laboració amb el Servei de Caça del Consell de Mallorca

Bibliografia

ÍNDEX D'ABREVIATURES

Autor
G: l'autor/a és geògraf/a
AD: Altres disciplines
M: Multidisciplinari
Tipologia
LL: Llibre o treball complet
R: Capítol o referència dins un treball major
Àmbit geogràfic
ST: Serra de Tramuntana
R: Raiguer
Pla: Pla
Palma: Palma
Ll: Llevant
Mig: Migjorn
Ma: Mallorca
IB: Illes Balears
A: Altres

Aspectes històrics de la caça (36 títols)

Albertí, J. i Rosselló, R. 1999. *Història de Valldemossa (1230 – 1516)*. Documenta Balear: Obra Cultural Balear a Valldemossa, Palma. AD/R/ST

Antich, F i Salom, J. M. 2003. *De terres de marina a la parròquia de s'Horta*. El Gall Editor, Pollença. M/R/Mig

Bover, J. i Rosselló, R. 2003. La Falconeria a les Balears s. XIII - XV. Mallorca: Jaume Bover, Ramon Rosselló i Sebastià Roig.

Cateura, P. 1981. La caza en la Mallorca medieval. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 38: 251 - 259. AD/R/Ma

Capó, J. 1980. *La vila de Santa Maria del Camí* (V. I). De la prehistòria al segle XVI. Josep Capó Juan, Palma .AD/R/R

Danús, M. 1990. *La Vila de Santanyí i el seu terme. Estudi històric (1391-1479).* Ajuntament Santanyí, Santanyí.AD/R/Mig

Deyà, M. J.; Mas, A.; Rosselló, R. 1999. *Història d'Alcúdia. El segle XVI.* Ajuntament d'Alcúdia, Alcúdia. AD/R/R

Estrabón. 1991 *Geografía*. Vol. 1, libros I-II. Introducción general de J. García Blanco; traducción y notas de J.L. García Ramón y J. García Blanco. Editorial Gredos, Madrid. G/R/IB

Estrabón 1992. *Geografia*. Vol. 2, Libros III -IV. Traducción, introducción y notas de Mª. José Meana i Fèlix Piñero. Editorial Gredos, Madrid. G/R/IB

Font, B. 1973. *Historia de Llucmajor* (V. I), *de la prehistoria al s.XIV*. Mallorca. AD/R/Mig

Font, B. 1986. *Historia de Llucmajor* (V. V), *el siglo XVIII*. Gràficas Miramar, Mallorca. AD/R/Mig

Grimalt, F. 2003. *L'eix de Sineu*. Consell de Mallorca, Palma. G/R/Pla

Guerrero, V.M. 1997. *Cazadores y pastores en la Mallorca prehistórica: desde los inicios al bronce final*. El Tall (El Tall del Temps; 29), Palma. AD/R/Ma

Mas, A., Rosselló, G. i Rosselló, R. 1999. *Història d'Alcúdia. De l'època islàmica a la germania*. Ajuntament d'Alcúdia, Alcúdia. AD/R/R

Miralles, J. 1977-1978. *Una menció de la caça de la cega a Mallorca al 1420*. *Mayurca*, 17. AD/R/Pla

Moure Casas, A.Mª. (coord.). 2003. *Plinio El Viejo. Historia Natural. Libros* VII – XI. Editorial Gredos, Madrid. G/R/IB

Mulet, B., Rosselló, R. i Salom, J.M. 1995. *La crisi de la vila de Sineu. XV*. Ajuntament de Sineu, Sineu. AD/R/Pla

Mulet, B., Rosselló, R. i Salom, J.M. 2001. *Ja està fet a Sineu. Segle XVII*. Ajuntament de Sineu, Sineu. AD/R/Pla

Nadal, J. 2000. *Els foners Balears*. Diari de Balears. Grup Serra, Palma. AD/R/IB

Nicolau, J. 1989. La caza en Mallorca tuvo un gran apogeo en la Edad Media. *Brisas*, 116 Bis: 15-16. AD/R/Ma.

Pascual, E. 1893-1894. Más, sobre halcones de Mallorca. Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana, 5: 215-217. AD/R/Ma

Pascual, E. 1895-1896. Nuevas noticias sobre caza en Mallorca. Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana, 6:184-186. AD/R/Ma

Pons, A. 1956. *Los halcones de Mallorca en el siglo XIV*. Panorama Balear, 67, Palma. AD/Ll/Ma

Rosselló, R. 1977. *Historia de Campos : Vol. 1, De la prehistòria al segle XVI*. Impremta Roig, Campos. AD/R/Mig

Rosselló, R. 1978. *Història de Manacor: segle XIV*. Graf. Miramar, Palma. AD/R/Lle

Rosselló, R. 1979. *Història de Manacor: segle XV*. Graf. Miramar, Palma. AD/R/Lle

Rosselló, R. i Albertí, J. 2003. *Història de Selva (1229-1600)*. Ajuntament de Selva, Selva. AD/R/ST

Rosselló, R. i Albertí, J. 1995. *Història de Banyalbufar. Segles XIII-XVI*. Lleonard Muntaner, Palma. AD/R/ST

Rosselló, R. i Vaquer, O. 1991. *Història de Manacor: segle XVI*. Prensa Universitaria, Palma. AD/R/Lle

Rosselló, R. i Vaquer, O. 1993. *Historia de Sencelles i Costitx. 1229-1600*. Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Govern Balear, Palma. AD/R/Pla

Rubí, A. 2001. *En aquell temps.... La Vila abans de 1925 (II)*. Ajuntament de Santa Margalida. AD/R/Pla

Sagrera, J. 2001. *Apuntes de la Armería Española. Siglos XVI a XIX*. Javier Sagrera Azpillaga, Madrid. AD/R/Ma

Sastre, J. 1998. La caza en el reino de Mallorca en la primera mitad del siglo XIV (1300-1343). *Estudis Baleàrics*, 28: 49-58. AD/R/Ma

Xamena, P. 1975. *Historia de Felanitx (Vol. II)*. Graf. Miramar, Mallorca. AD/R/Mig

Xamena, P. i Rosselló, R. 1976. *Historia de Felanitx (Vol. I)*. Graf. Miramar, Mallorca. AD/R/Mig

Xamena, P. i Rosselló, R. 2000. *Anys enrera: Felanitx 1560-1930*. Fundació Barceló, Felanitx. AD/R/Mig

Associacionisme (8 títols)

Barceló, A. 2002 *Aspectes socioeconòmics i territorials de la Societat de Caçadors de s'Horta*. II Jornades d'Estudis Locals de Felanitx. Felanitx. 2002. Inèdit. G/R/Mig

Barceló, A. i Seguí, B. (ed.). 2006. *Societat de Caçadors de s'Horta. 25 anys*. Caça i medi natural. 2006. M/Ll/Mig

Barceló, A. i Seguí, B. 2003. *Aspectes socioeconòmics i territorials en les associacions d'àmbit cinegètic: El cas de la Societat de Caçadors de s'Horta (I)*. Revista Dies i Coses, 95: 44-45. M/R/Mig

Barceló, A. i Seguí, B. 2003. *Aspectes socioeconòmics i territorials en les associacions d'àmbit cinegètic: El cas de la Societat de Caçadors de s'Horta (II)*. Revista Dies i Coses, 96: 44-45. M/R/Mig

Barceló, A. i Seguí, B. 2003. *Aspectes socioeconòmics i territorials en les associacions d'àmbit cinegètic: El cas de la Societat de Caçadors de s'Horta (III)*. Revista Dies i Coses, 97: 50-52. M/R/Mig

Barceló, A. i Seguí, B. 2004. *Aspectes socioeconòmics i territorials en les associacions d'àmbit cinegètic: El cas de la Societat de Caçadors de s'Horta (IV)*. Revista Dies i Coses, 98:44-46 M/R/Mig

Mateu, A. 2009. Associacionisme i medi ambient. 28 anys de la Societat de Caçadors sa Conillera. *In:* Ginard, A., Niell, F. i Ramis, A. (ed.) *Jornades d'Estudis Locals de Lloret de Vistalegre*. Ajuntament de

Lloret de Vistalegre, Lloret de Vistalegre. 301-316. AD/R/Pla

Socies, J. i Societat de Caçadors de Montuïri. 2004. *Sa Societat. Història de la Societat de Caçadors i de la Fira i mostra de sa Perdiu.* Mallorca. AD/Ll/Pla

Espècies cinegètiques i protegides (84 títols)

1928. El cuni de camp. *Revista Lluch*, 88: 80-82. AD/R/Ma

Avellà, F.J. i Muñoz, A. (edit.). 1997. *Atles dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera (1983-1994).* Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa. AD/R/Ma

Anguera, B. 2003. *Races autòctones de les Illes Balears.* Conselleria d'Agricultura i Pesca. Govern de les Illes Balears, Palma. AD/R/Ma

Bauzà, B. 1955. El tordo. *Revista Lluch*, 375: 251. AD/R/Ma

Bauzà, B. 1955. El tordo (continuación). *Revista Lluch*, 376: 273. AD/R/Ma

Burke, T. 2013a. Mallorca calling. An Ibizan Hound returns to her homeland. *Sighthound review*, vol.4 issue 1 Spring / Summer issue 1: 61-65. AD/R/Mig

Burke, T. 2013b. Leaps of knowledge. *Sighthound review*, vol.4 issue 2 Summer / Fall: 105-108. AD/R/Mig

Cabarrus, J.T. 1882. *El mejor perro de muestra.* Manuel Sauri Ed, Barcelona. AD/R/Ma

Calviño, C. 2010. La fauna terrestre de la possessió de Sa Torre. *In*: Calviño, C. (dir. i coord). *Sa Torre, possessió de sa Marina de Llucmajor.* Fundació Miquel Llabrés Feliu, Llucmajor. G/R/Mig

Colom, H. 1991. Buen año para la perdiz. *Brisas,* 168: 38-39. AD/R/IB.

CCBP org, Seguí, B. i Canyelles, X. 2008. *La Cega,* Scolopax rusticola. Conselleria de Medi Ambient. Govern de les Illes Balears. Desplegable. AD/Ll/IB

D'Este, M. 1907. *With a camera in Majorca*. Putnam, London. AD/R/Ma

Damià, J. *2007.* Concepte manacorí dels corbs i genetes. *In*: Ferrer, A. i Salas, M. (coord.). *Manacor: tradició i modernitat. IV Jornades d'estudis Locals de Manacor*. Ajuntament de Manacor, Manacor. G/R/Lle

De Andrés, L. 2000. Cabra salvaje balear, Misterio resuelto. *Hunters, Cazadores sin Fronteras*, 38: 28-35 AD/R/ST

Delalix, A.M. 1987. El podenco ibicenco. Editorial De Vecchi, SA, Barcelona. AD/R/IB

Delibes, Juan. 1989. Podencos ibicencos. Una hermosa tradición de caza. *Trofeo,* 228: 34-37. AD/R/Mig

Elena, M. i Camberoque, C. 1987. *Ca eivissenc: l'alternativa*. Sa Nostra, Caixa de Balears, Palma. AD/Ll/Ma

Estalella, R. 2008. *El Boc balear. Pureza mediterránea. Hunters, cazadores sin Fronteras*, 132. AD/R/ST

Falconer, J., Payeras, Ll., i Seguí, B. 2002. Definición del patrón morfológico de la cabra de raza mallorquina. *In*: SERGA I SPREGA. *V Congreso de la Sociedad Española para los Recursos Genéticos animales. III Congreso Ibérico sobre Recursos Genéticos Animales*. Madrid. AD/R/Ma

Falconer, J., Payeras, Ll., Ramis, D. i Seguí, B. 2002. Aspectos arqueológicos de la cabra mallorquina. Origen, estado poblacional y estrategia de futuro. *In*: SERGA I SPREGA. *V Congreso de la Sociedad Española para los Recursos Genéticos animales. III Congreso Ibérico sobre Recursos Genéticos Animales.* Madrid. AD/R/Ma

Federació Balear de Caça. 2006. *La Perdiu. Biologia i situació a les Illes Balears.* Estudis tècnics d'espècies cinegètiques. Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, Federació Balear de Caça. AD/Ll/Ma

Fons, J. (autor) i Barceló, A. (editor). 2007. *Cuina de caça. Receptes d'avui.* Caça i Medi Natural. M/R/Ma

G. M. 1928. El rupit i l'ullet de Bou. *Revista Lluch*, 95: 191-193. AD/R/Ma

GOB. 2010. *Atles dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera 2003 – 2007.* Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa, Palma. M/R/Ma

Gómez-Toldra, Salvador. 197?. *El nuevo libro del podenco ibicenco*. Tikal, Barcelona. AD/R/IB

Gómez-Toldra, S. 1976. *El podenco ibicenco*. Editorial De Vecchi, SA, Barcelona. AD/R/IB

Jordans, A. V. 1914. *Die Vogelfauna Mallorcas mit Berücksichtigung Menorcas und der Pityusen: ein Beitrag zur Zoogeographie des Mediterrangebietes*. Paul Rost. AD/R/IB

Jordans, A. 1924a. Die Ergebnisse meiner zweiten Reise nach den Mallorca. Ergänzungen zu meiner Vogelfauna Mallorca I Teil. *Journal für Ornithologie,* 72: 145-170. AD/R/Ma

Jordans, A. 1924b. Die Ergebnisse meiner zweiten Reise nach den Mallorca. Ergänzungen zu meiner Vogelfauna Mallorca II Teil. *Journal für Ornithologie,* 72: 381-410. AD/R/Ma

Jordans, A. 1928. Die Ergebnisse Meiner dritten Reise nach den Balearen. *Novitates Zoologicae*, 34: 262-336. AD/R/IB

M. 1928. El porc singlar. *Revista Lluch*, 84: 15-17. AD/R/Ma

M. 1928 El cero y los ceraters. *Revista Lluch*, 85: 32-33. AD/R/Ma

M. 1928. Altres animals selvatjes (gatzells, cabirols y cabres). *Revista Lluch*, 86: 48-50. AD/R/Ma

M. 1928. El cuni de casa. *Lluch*, 89: 97-98. AD/R/Ma

M. 1928. Marts i genetes. *Lluch*, 90: 113-114. AD/R/Ma

M. 1928. Rates i ratolins. *Lluch*, 91: 129-130. AD/R/Ma

M. 1928. El falcó. *Lluch*, 92: 144-146. AD/R/Ma

M. 1928. Perdius i cegues. *Lluch*, 93: 161-162. AD/R/Ma

M. 1928. El tort. *Lluch*, 94: 177-178. AD/R/Ma

Martínez, A., Seguí, B., Quiroz, J., i Payeras, L. 2005. Caracterización genética de la cabra mallorquina con microsatélites. *In*: *VI Congreso Iberoamericano sobre la Conservación y Utilización de Recursos Zoogenéticos*. Universidad Autónoma de Chiapas. San Cristóbal de Las Casas, Chiapas, Mexico. AD/R/Ma

Mayol, J. 1978. *Els aucells de les Balears.* Moll, Palma. AD/R/Ma

Mayol, J. 1980. La caça dels tords (Gen. *Turdus*) a les Balears: anàlisi de les captures d'aus anellades fins a 1975. *Treballs de Geografia*, 35: 113-123. AD/R/IB

Mayol, J. 1985. La vegetación y la fauna de las Baleares. *El Campo, boletín de información agraria*, 100: 30-32. AD/R/IB

Mayol, J. 1990. Zorzales en las islas ¿redes o comercio? *Caza y Pesca*, 574: AD/R/ST

Mayol, J. 2003. *Els aucells de les Balears.* Moll, Palma. AD/R/IB

Mayol, J. i Aguiló, C. 2002. *Els tords, aucells d'hivern*. Quaderns de natura, 12. Conselleria de Medi Ambient. Govern de les Illes Balears, Palma. AD/Ll/IB

Mayol, J. Valls, F., Alorda, M. i Muntaner, J. 2004. *La guàtlera, biologia i situació a les Illes Balears*. Estudis tècnics d'espècies cinegètiques, 1. Conselleria de Medi Ambient, Govern de les Illes Balears. AD/Ll/IB

Mayor, X. i García, À. 2012. La cega en les Illes. *Scolopax rusticola*. *Publicación oficial del Club de Cazadores de Becada (CCB).* Gijón 2012. AD/R/IB

Millán, J. 2012. La sarna azota al conejo. *Trofeo*, 510 . AD/R/Ma.

Ortega, T., Seguí, B., Barceló, A., Pons, G. X., Bover, P.; Palmer, M. i Manera, J. 2002. Estudi alimentari del mart (*Martes martes* L.) a Andratx (Mallorca, Illes Balears. *Bolletí Societat d'Història Natural de les Balears*, 15: 199-216. M/R/ST

Payeras, Ll. i Falconer, J. 1996. *El ca mè.* Govern Balear, Ajuntament d'Inca. AD/Ll/Ma

Payeras, Ll. i Falconer, J. 1998. *El ca mè.* Govern Balear. AD/Ll/Ma

Payeras, Ll. i Falconer, J. 1998. *Races autòctones de les Illes Balears*. Conselleria d'Agricultura, Comerç i Indústria: Conselleria d'Educació, Cultura i Esports, Palma de Mallorca. AD/R/Ma

Payeras, Ll. i Falconer, J. 2001. *Ca mè mallorquí.* Consell de Mallorca, Oficina de la Caça, Palma. AD/Ll/Ma

Payeras, Ll. i Falconer, J. 2002. *El ca rater mallorquí*. Consell de Mallorca, Oficina de la Caça, Mallorca. AD/Ll/Ma

Payeras, Ll. i Falconer, J. 2004. *Ca mè mallorquí (2a edició, amplidada i revisada).*

Consell de Mallorca, Oficina de la Caça, Palma. AD/Ll/Ma

Payeras, Ll. i Falconer, J. 2004. *El ca rater mallorquí (II edició ampliada i revisada).* Oficina de la Caça del Consell de Mallorca i Club del Ca Rater Mallorquí, Mallorca. AD/Ll/Ma

Payeras, Ll. i Pons, P. 1991. *Ca rater.* Races autòctones mallorquines. AD/Ll/Ma

PRAM. 1988. *Els animals domèstics de raça autòctona de Mallorca.* Sa Nostra, Caixa de Balears, Palma. AD/R/Ma

Ramis, D. 1987. El mejor amigo del cazador. *Brisas*, 34: 42. AD/R/Ma

Ramis, D. 1988a. Cazando con perro. *Brisas,* 39: 29. AD/R/Ma

Ramis, D. 1988b. Con el otoño, llegaron los tordos. *Brisas*, 80: 25. AD/R/Ma

Ramis, D. 1991. Una temporada excelente para la pluma. *Brisas,* 168: 44-46. AD/R/ST.

Rullan, J. 1894. *Los pájaros y el agricultor*. El Agricultor Balear, III. –sis articles amb el mateix títol pàg. 39, 77, 103, 135, 165 i 233). AD/R/IB

Rullan, J. 1900. *Ensayos de agricultura y prehistoria*. Imprenta de " La Sinceridad ", Sóller (Mallorca), 1900. VIII-365 pp. AD/R/IB

Sanz, J.M. 1990. Velocidad. ¿Para qué?. *Caza y Pesca*, 572: 580-581. AD/R/Ma

Santandreu, J., Seguí, B., Palmer, M. i Pons, G.X. 2002. *Estudi dels tords (Turdus philomelos L.) hivernants a les Balears a partir de taules de caça. Descripció de la pressió de caça. Aspectes poblacionals.* Conselleria de Medi Ambient. Govern de les Illes Balears. Inèdit. AD/LL/IB

Seguí, B. 1999. A late Tertiary woodcock from Menorca, Balearic Islands, Western Mediterranean. *The Condor,* 101: 909 - 915. AD/R/IB

Seguí, B. et al. 2001. *Jornades de Treball sobre aus migratòries i directives europees en matèria de caça.* AACT (Association des Amics des Chasses Traditionells d'Europe). Bergamo, Itàlia. Inèdit? AD/R/A

Seguí, B. et Al. 2003. *Simposi Internacional sobre aus migratòries caçables. Directiva Aus i Conservació d'hàbitats.* Palma, Departament de Medi Ambient i Natura del Consell de Mallorca. Inèdit. AD/R/A

Seguí, B. i Barceló, A. 2003. Zorzal, el atractivo de un ave olvidada. *Jara y Sedal*, 14. M/R/Ma

Seguí, B. i Payeras, Ll. 2008. *Cabra Salvatge Mallorquina*. Conselleria de Medi Ambient, Govern de les Illes Balears, 2008. Desplegable. AD/Ll/Ma

Seguí, B. i Payeras, Ll. 2008. 2010. *The Mallorcan Wild Goat - Balearean Boc.* Consell de Mallorca. Desplegable. AD/Ll/Ma

Seguí, B. i Santandreu, J. 1998. Seguimiento poblacional de los zorzales hivernantes en Baleares. *Trofeo*, 343. AD/R/IB

Seguí, B., Domènech, O. i Canyelles, X. 2007. *Els tords*. Conselleria de Medi Ambient. Govern de les Illes Balears. Desplegable. AD/Ll/IB

Seguí, B., Oliver, M. i Barceló, A. 2003. Cabra Mallorquina. Su conservación a través de la caza. *Jara y Sedal*, 18. M/R/Ma

Seguí, B., Mas, A, Barceló, A. i Castelló, M. 2001. *Els depredadors de Mallorca.* Oficina de la Caça. Consell de Mallorca. M/Ll/Ma

Seguí, B., Payeras, L. i Ramis, D. 2002. Aspectos arqueológicos, morfológicos y genéticos de la cabra mallorquina. *Caza y Pesca*, 674: 42-52. AD/R/Ma

Seguí, B., Payeras, L., Martínez, A i Delgado, J.V. 2004. La cabra mallorquina: origen morfologia, genètica i primeres notes ecològiques. Implicacions per a la seva consideració normativa, gestió, conservació i aprofitament. A: Pons, G.X. (ed.). *IV Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears.* Societat d'Història Natural de les Balears, Palma de Mallorca. 140-141. AD/R/Ma

Seguí, B., Payeras, L., Ramis, D, Martínez, A., Delgado, J.V. i Quiroz, J. 2005. *La cabra salvaje mallorquina: origen,* genética, morfología, notas ecológicas e implicaciones taxonómicas. *Bolletí de la Societat d'Història Natural de Balears*, 48: 121-151. AD/R/Ma

Servei de Caça. 2010. Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca. *The*

Mallorcan Wild Goat - Balearean Boc. Consell de Mallorca. AD/Ll/Ma

Vaquer, A. 2002.Ca mè mallorquí, el perdiguero de Mallorca. *Caza y Pesca*, 678: 54-56. AD/R/Ma

Vidal, J.M. i Pons, G.X. en premsa. Zoologia. *In: V volum d'Història de la Ciència.* Govern Balear.. AD/R/IB

Vives, J. A. 2010. *Introducción al estudio ecológico de la cabra doméstica asilvestrada* (Capra hircus) *y la cabra salvaje mallorquina* (Capra aegagrus*) en la Serra de Tramuntana (Mallorca).* Trabajo Fin de Máster. IREC, Ciudad Real. AD/R/ST

Geografia de la caça (21 títols)

Barceló, A. 2006. Medi físic i paisatge del vedat de la Societat de Caçadors de s'Horta. In: Barceló, A. i Seguí, B. (ed.). Societat de Caçadors de s'Horta, 25 anys. Caça i Medi Natural. G/R/Mig

Barceló, A. 2009. La caça a Mallorca. Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, Mallorca.. G/Ll/Ma

Barceló, A. 2011. La caça com a objecte d'estudi de la geografia: estat de la qüestió. Tesina doctoral. UIB. Inèdita G/Ll/Ma

Barceló, B. 1973. Aspectos geográficos de la Isla de Mallorca. Departamento de Geografía de la Facultad de Filosofía y Letras de Palma de Mallorca, Palma. G/R/Ma

Brunet, P.J. 1985. La caza en las Baleares. El Campo, boletín de información agraria, 100: 32-34. G/R/IB

Brunet, P.J. 1988. Aspectes geogràfics i socials de la caça i dels vedats a Mallorca. Treballs de geografia, 35 Miscelanea 1978 – 1979: 25-34. G/R/Ma

Calviño, C. 2004. S'Estanyol i el seu entorn. In: AAVV. Pregons de les festes socials del Club Nàutic de s'Estanyol de Migjorn. Ajuntament de Llucmajor, Llucmajor. G/R/Mig

Lucas, A. M. 2002. Les activitats agràries, pesqueres i forestals a les Illes Balears. Conselleria d'Agricultura i Pesca, Palma. G/R/IB

Lluís Salvador, Arxiduc d'Aústria (1847-1915). 1989. Las Baleares por la palabra y el grabado, 6. Mallorca: parte general. Caja de Baleares Sa Nostra, Palma. G/R/Ma

Mayol, J. 1988. Els valors ecològics de la Marina. In: Mayol, J., Pons, G., Salvà, P. A.; Rullan, O. i Sbert, M. Sa Marina, una realitat per conèixer. Obra Cultural Balear de Llucmajor, Palma. 7 - 14. AD/R/Mig

Mayol, J. 2008. Què punyetes és la biodiversitat? Documenta Balear, Palma. AD/R/IB

Mayol, J. i Aguilar, R. 1988. Evolució i distribució recent del nombre de caçadors a les Balears. Treballs de geografia, 40: 61-65. 1988. G/R/IB

Ordinas, A. 2001. Geografia i Toponímia a les Illes Balears. La terminologia geogràfica en el noms de lloc. Editorial Moll, Mallorca.. G/R/IB

Ordinas A. i Binimelis, J. 2007. La Comuna de Caimari. Usos i aprofitaments d'un espai forestal. In: Picornell, M. (Dir). Ordenació i gestió dels usos del territori. INESE, Palma. 5-14. G/R/ST

Ordinas, A., Ordinas, G. i Reynés, A. 1995. Es Tossals Verds, nom per nom. Consell Insular de Mallorca, Palma. M/R/ST

Rosselló, J. 2007. Colls, caceres i pesqueres a Sóller. In: Bassa, R., Planisi, H. i Vallés, A. (Coord.). XX Jornada d'Antroponímia i Toponímia. UIB, Govern de les Illes Balears, Palma de Mallorca.101-106. G/R/ST

Rosselló, V. M. 1964. Mallorca, el Sur y Sureste. Cámara oficial de comercio, industria y navegación, Palma de Mallorca. G/R/Mig

Rullan, O. 1986. Els noms dels colls de tords d'Esporles, vall de Superna i Banyalbufar Oriental. Butlletí de la Societat d'Onomàstica: 224-251. G/R/ST

Salamanca, M. 2009. Els noms dels passos a la serra de Tramuntana. In: Bassa, R., Latorre, F. i Planisi, H. (Coord). XXI Jornada d'Antroponímia i toponímia. (Santa Maria del Camí, 2008). UIB, Palma. 69-74. G/R/ST

Salvà, P. 1978. Aproximación al conocimiento de la transformación del espacio rural en la Sierra de Tramuntana de la isla de Mallorca.

Tesi doctoral, 10 vols, Univesitat de les Illes Balears. Inèdita. G/R/ST

Salvà, P. 1988. Sa Marina: formes històriques d'explotació de l'espai agrari. A: Mayol, J., Pons, G., Salvà, P., Rullan, O. i Sbert, M.. Sa Marina, una realitat per conèixer. Obra Cultural Balear de Llucmajor, Ciutat de Mallorca. 25-35. G/R/Mig

Legislació cinegètica (2 títols)

Jaume III, rei de Mallorca (1315 - 1349). 1991. Lleis palatines. Presentació i transcripció Llorenç Pérez Martínez, introduccions de Gabriel Llompart i Marcel Durliat ; [Esteve Serra, tr. ; María Dolores Alcalá, il.]. De Olañeta, José J., Palma. AD/R/Ma

Servei de Caça de la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears. 2006. Llei balear de caça i pesca fluvial. Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental, Palma. AD/Ll/IB

Literatura, relats i vivències de caça (33 títols)

Alcover, A. M. 1896-1936. Aplec de Rondaies Mallorquines d'En Jordi d'es Racó. Diverses editorials, Ciutat de Mallorca. AD/R/Ma

Barceló, A. 2013. De torcaces en Mallorca con Cristobal Jiménez. Trofeo, 521: 28-32. G/R/Mig.

Boddington, C. 2009. Majorcan Surprise. Safari Times, vol 24: 18&20. AD/R/ST

Català, J. 2009. Boc balear con arco: un rececho apasionante. Caza mayor, agosto: 34-39. AD/R/ST

Català, J. 2011. Bowhuntig the Spanish Boc. TBM, www.TRADBOW.com. AD/R/ST

Català, J. 2012. Tras el boc balear con recurvo. Caza Mayor, 162. AD/R/ST

Català, J. 2013. La Chèvre sauvage des Baléares. Charc. Premier Magazine National Sur La Chasse á l'Arc. Núm. 33: 36-39. AD/R/ST

Capellà, Ll. 1991a. Andreu Llinás Alcover: sediento de paisajes abiertos. Brisas, 168: 26-30. AD/R/Ma.

Capellà, Ll. 1991b. Cazador y paisaje. Brisas, 168: 33. AD/R/Ma.

Cunningham, D. Mallorca. 2011. Hunting an island Paradise for the Balearean boc. Safari. The journal of big game hunting. Official publication of Safari Club International, Vol, 37, Num. 6: 42-43. AD/R/ST

Delibes, M. 1996. El fin de la perdiz roja silvestre. In: Obras completas V. El cazador. 2009. Ediciones Destino, Barcelona. AD/R/Ma

Delibes, M. 1981. La caza del conejo con podencos. Las perdices del domingo. In: Obras completas V. El cazador. 2009. Ediciones Destino, Barcelona. AD/R/Ma

Galmés, S. 1956. El Garriguer d'Infern (1925) In: Quadrets i pinzellades. Moll, Palma. AD/R/Lle

Moragues, F., Falconer, J., Moragues, C. i Payeras, Ll. (edició i coordinació). 2008. Retratista del camp mallorquí. El Gall, Pollença; Institut d'Estudis Baleàrics, Palma. AD/R/Ma

Mingo, A. 1995. El boc, delicia mallorquina. Mundo cinegético, 13: 22. AD/R/ST

Nolte, F-J. 2012. Balearen-Bock. Heiße Pirsch im Norden Mallorcas. Jagen Weltweit, 3: 20-27. AD/R/ST

Ramis, D. 1987a. La pasión de la caza en Mallorca. Brisas, 27: 14-19. AD/R/Ma

Ramis, D. 1987b. El tiro al vuelo, cuestión de experiencia. Brisas, 32. AD/R/Ma

Ramis, D. 1988a. Adiós a una temporada con más penas que glorias. Brisas, 41: 20. AD/R/Ma

Ramis, D. 1988b. Una jornada de caza. Brisas, 82: 18-20. AD/R/Pla

Salvà, M. A. 1957. El poema de l'Allapassa (1425-1925). In: Antologia poètica. Editorial Selecta, Barcelona. AD/R/Mig

Santandreu, J. 2005. En el último suspiro (i). El día de Pep. Hunters. Cazadores Sin Fronteras, 97. AD/R/A

Santandreu, J. 2005. En el último suspiro (ii). El día de Pep. Hunters. Cazadores Sin Fronteras, 98. AD/R/A

Sanz, A. 2007. Camerún Sabana. Otra dimensión. Revista Jara y Sedal, 64. AD/R/A

Sanz, A. 2008. Boc de récord. Jara y Sedal, 76. AD/R/ST

Seguí, B. 2011. Quebec a Vuela Pluma. Imágenes para el recuerdo. Caza y Safaris, 320. AD/R/A

Seguí, B. 2013. El Grévol. El fruto secreto del bosque. Caza y Safaris, número, 337. AD/R/A

Seguí, B. i Santandreu, J. 2005. Cacería del Ibice del Tien Shan en Kirguizistán (i). Hunters. Cazadores Sin Fronteras, 92. AD/R/A

Seguí, B. i Santandreu, J. 2005. Cacería del Ibice del Tien Shan en Kirguizistán (ii). Hunters. Cazadores Sin Fronteras, número, 93. AD/R/A

Seguí, B. i Santandreu, J. 2005. Cacería del Íbice del Tien Shan. Acto final. Hunters. Cazadores Sin Fronteras, 96. AD/R/A

Seguí, B., Santandreu, J. i Moranta, C. 2008. Tur del Dagestan. Jara y Sedal, 79. AD/R/A

Vallbona, J (coord.). 2001. Converses amb la nostra gent i. El Gall Editor, Calonge. 2001. M/R/Mig

Vallbona, J (coord.). 2007. Converses amb la nostra gent ii. El Gall Editor, Calonge. M/R/Mig

Modalitats i tècniques de caça (36 títols)

Aguiló, J. A., Castelló, M., Seguí, B., Barceló, A., García, A i Vidal, J. 2011. Caça i pedra en sec a Mallorca. In: Reynés, A. (coord.). V Trobada d'estudi per a la preservació del patrimoni de pedra en sec als Països Catalans (2009). Consell de Mallorca, Palma. M/R/Ma

Alomar, G., Ferrer, I., Grimalt, M., Reynés, A. i Rodríguez, I. 2002. La Pedra en sec. Materials, eines i tècniques tradicionals a les illes mediterrànies. Leader Ulixes s.c.a.r.l., Palermo. M/R/Ma

Andreu, J. 2001. Estudio y catalogación de barraques i casetes de piedra en seco en Petra (Mallorca). In: i Congreso Nacional de Arquitectura Rural en Piedra Seca. Diputación Provincial de Albacete, Albacete, Zahora, 38. AD/R/Pla

Andreu, J. 2008. Arquitectura tradicional de les Balears. El Gall, Pollença. AD/R/Ma

Borràs, M. A. 1990. La responsabilidad y la importancia del cazador. Brisas, 168: 8-10. AD/R/IB

Bosch, T. 2005. Foravila: animals i plantes. Gràfiques Muntaner, Manacor. AD/R/Lle

Boza, M. D. 2002. El trampeo y demás artes tradicionales en la Península Ibérica. Editorial Hispano Europea, SA, Barcelona. AD/R/Ma

Brunet, P. 1991 La Comuna de Bunyola, biografia d'un bosc. Ajuntament de Bunyola amb la col·laboració de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports, Palma. G/R/ST

Calviño, C. i Clar, J. 1999. Les barraques de Llucmajor, una arquitectura popular. Consell de Mallorca, Palma. M/R/Mig

Castelló, M. 1985. El bosque en las Islas Baleares. El Campo, boletín de información agraria, 100: 28-29. AD/R/IB

Colom, H. 1991. Pere Bennàssar, cazador con "filats": Yo, con mis manos, he liberado de la red a un halcón. Brisas, 168: 20-21. AD/R/ST.

Colom, H. 1991. Bernadí de Muntanya, toda una vida junto a las cabras en la Serra Nord. Brisas, 198: 6-11. AD/R/ST

Colom, H. 1992. Filats, la gran pasión de los abuelos de la Sierra. Brisas, 290: 6-9. AD/R/ST

Diversos autors. 1992. Plecs de Cultura Popular ii: La Caça. Miramar, 10. M/R/ST

Estarellas, A. 1978. Olivos y almazaras de Mallorca. In. Mascaró, J (coord.). Historia de Mallorca, Tomo vii. Esago, Palma de Mallorca. AD/R/Ma

García, J.1964-1980. Rutes amagades de Mallorca. Jesús García, Palma. AD/R/ST

Grimalt, M. 2006. Pedra en Sec i Paisatge a s'Horta. In: Barceló, A. i Seguí, B (ed). Societat de Caçadors de s'Horta, 25 anys. Societat de Caçadors de s'Horta. G/R/Mig

Mayol, J. i Varela, J. M. 1998. Les terres de Baliar. Apunts de natura i de paisatge. Sa Nostra, Caixa de Baleares, Palma. AD/R/IB

Nicolau, J. 1987. La caza mayor vuelve a Mallorca. Brisas, 2: 19-21. AD/R/Ma

Nicolau, J. 1989. La caza con 'filats' es una tradición nacida en Valldemossa hace cuatro siglos. Brisas, 116 Bis: 32-33. AD/R/ST.

Nicolau, J. 1990. Muerte a una de las ancestrales artes de caza. Brisas, 148: 22-25. AD/R/Ma.

Ordinas, A., Ordinas, G. i Reynés, A. 1994-1995. La caça tradicional a Mallorca: lloses i llosers. Institut d'Estudis Baleàrics, 50: 113-120. M/R/ST

Ordinas, A., Ordinas, G. i Reynés, A. 1995. Les lloses, un sistema de caça tradicional a Mallorca. El Mirall, 73: 58-60 M/R/ST
Ostos de la Serna, F. 2000. Rececho a una cabra balear. Hunters, Cazadores sin Fronteras, 38. AD/R/ST
Pérez, P. 2002. Fora vila: ecologia, agricultura, natura, patrimoni i cultura popular de les Illes Balears. Edicions de Turisme Cultural Illes Balears, Palma. AD/R/IB
Reynés, A. 1994. La construcció de pedra en sec a Mallorca. Consell Insular de Mallorca. FODESMA. Palma. AD/R/Ma
Roselló de Son forteza, J. 1903. Manyoc de fruita mallorquina. J. Cunill, Barcelona. AD/R/R
Sacarés, M. 2000. Recull de barraques i casetes de Llucmajor. Ajuntament de Llucmajor, Llucmajor. AD/R/Mig
Sacarés, Miquela. 2001. Las construcciones de falsa cúpula de Llumajor. In: I Congreso Nacional de Arquitectura Rural en Piedra Seca. Diputación Provincial de Albacete, Albacete, Zahora, 38. AD/R/Mig
Sagrera, J. 2009. Ús i maneig de l'escopeta en la caça i el tir. Conselleria de Medi Ambient, Palma. AD/Ll/Ma
Sastre, J., Sastre, V., Rayó, M i Torrens, S. 2008. GR 221. Ruta de Pedra en Sec. Serra de Tramuntana. Consell de Mallorca. Departament de Medi Ambient; Triangle Postals. Sant Lluís (Menorca). AD/R/ST
Seguí, B. i Barceló, A. 2004. Cazas recuperadas de la extinción. Trofeo, 408: 38-40. M/R/IB
Segura, M. i Vicens, J. 1989. Possessions de Mallorca. Volum III. Edicions Teix, Ciutat de Mallorca. AD/R/ST
Servera Vila, J. I. 2006. L'argot dels caçadors de la contrada de Campos. In: Massot, J. (coord.) Estudis de Llengua i literatura catalanes. Publicacions de l'Abadia de Monserrat, Barcelona: 279-307. AD/R/Mig
Suárez, J. 2006. Rececho en la Tramuntana. Jara y Sedal, 57. AD/R/ST
Valero, G. 1995. Caminos y paisajes: Itinerarios culturales por la isla de Mallorca. R.i J.J.de Olañeta, Barcelona. AD/R/ST

Ordenació, gestió i formació de la caça (19 títols)

Alemany, A (Dir.) i Seguí, B. (Coord.). 1997. Especialista en recursos cinegéticos y control de plagas agrícolas y forestales en Baleares. Fons Social Europeu, Govern Balear, Fundació Universitat-Empresa de les Illes Balears, Universitat de les Illes Balers i Fundació Rubió – Tudurí. Inèdit. AD/Ll/IB
Barceló, A., Ortega, T., Berga, B., Berga, F. i Mas, A. 2009. Gestió Ambiental i cinegètica de Formentor. Un nou concepte de turisme de caça i natura a Mallorca. In: INESE. Reconversió integral dels espais turístics madurs. GITTO-INESE, Palma. M/R/ST
Calviño, C., Jaume, F. i Jaume, J. 1995. D'ofici...garriguer (i). Miquel Cantallops Ballester". Llucmajor de pinte en ample, 155: 32-34. M/R/Mig
Calviño, C., Jaume, F. i Jaume, J. 1995. D'ofici...garriguer (i ii). Miquel Cantallops Ballester". Llucmajor de pinte en ample, 156: 41-43. M/R/Mig
Colom, H. 1990. Los últimos alimañeros de Mallorca. Brisas, 163: 10-13. AD/R/ST
Colom, H. 1991. Tomàs Reynes, maestro armero: Si no existieran los cazadores, no habría caza en Mallorca. Brisas, 168: 34-35. AD/R/Ma.
Frontera, J. 2012. Ensayo de cultivos herbáceos con fines cinegéticos en la marina de Llucmajor (Mallorca). UIB – Consell de Mallorca. Inèdit. AD/Ll/Mig
Gallego, L. (Dir.) i Seguí, B. (Coord.). 1998. Especialista en Gestión de Recursos Cinegéticos. Fons Social Europeu, Govern Balear, Fundació Universitat Empresa de les Illes Balears i Departamento de Biología Ambiental de la Universidad de les Illes Balears. Inèdit. AD/Ll/IB
Llabrés, J. i Vallespir, J. 1983. Els nostres arts i oficis d'antany iv. Gràfiques Miramar, Ciutat de Mallorca. AD/R/Ma
Llabrés, J. i Vallespir, J. 1984. Els nostres arts i oficis d'antany v. Gràfiques Miramar, Ciutat de Mallorca. AD/R/Ma
Mas, A., Tomàs, A., Seguí, B., Gallego, L., Castelló, M. i Oliver, M. 2001. Formació de Caçadors. Manual per a cursos. Consell de Mallorca, Oficina de la Caça, Mallorca. AD/Ll/Ma

Ordinas, A., Ordinas, G. i Reynés, A. 1994. La caça de la salvatgina a Mallorca. El Mirall, 66: 103-105. M/R/Ma

Otero, C. 2000. Patrimonio natural y propiedad rural en España. 2a edición. Exlibris Ediciones, SL. AD/R/Mig

Prohens, C. i Seguí, B. 2013. Censos de fauna cinegètica Mallorca 2012. In: Pons, G.X., Ginard, A. i Vicens, D. (ed.). VI Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears. Ponències i Resums. Soc. Hist. Nat. Balears. Palma de Mallorca. 171 - 172. AD/R/Ma

Sancho, R. 2001. Medicina de la caza. Manual de prevención y primeros auxílios para cazadores. Departament de Medi Ambient i Servei de Medicina de l'Esport, Consell de Mallorca. AD/R/A

Seguí, B. 2000. Guia de la caça a les Illes Balears. Gestió cinegètica i formació del caçador. Conselleria de Medi Ambient, Govern de les Illes Balears. AD/Ll/IB

Seguí, B. i Gállego, L. 1998. Charlas de caza. Conselleria de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral i Universitat de les Illes Balears. AD/Ll/IB

Seguí, B., Domínguez, D., Barceló, A. i Gomila, A. 2002. Manual per a la preparació de l'examen d'armes de caça i tir. Consell de Mallorca, Palma. M/R/A

Tomàs, A. i Castelló, M. (Dir.). 1997. I Curs d'Ordenació Cinegètica de les Illes Balears. Consellería de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral,Govern Balear; Federació Balear de Caça, Palma. Inèdit. AD/Ll/IB

Impacte de l'activitat cinegètica (15 títols)

Alcover, J.A. 2010. Dia D, Hora H: El començament de la transformació ecològica antròpica dels sistemes naturals de les Balears. In: Mayol, J., Muntaner, Ll., Rullan, O (ed.). Homenatge a Bartomeu Barceló i Pons, Geògraf. Lleonard Muntaner Editor, Palma. AD/R/IB

Alcover, J.A., Llabrés, M. i Moragues, L. (coord.). 2000. Les Balears abans dels humans. Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 8. Edit. Sa Nostra – SHNB, Ciutat de Mallorca. AD/R/IB

Alomar, G., Ordinas, G., Pons, M. i Reynés, A. 1996. Aprofitament dels recursos. In: Ordinas, G. i Reynés, A (coord.). Sa Dragonera. Parc Natural. Consell Insular de Mallorca, FODESMA, Palma. M/R/Ma

Barceló, A. 2002. Activitat cinegètica i desenvolupament rural. In: Blázquez, M., Cors, M., González, J. M. i Seguí, M. (coord.). Geografia y territorio. El papel del geógrafo en la escala local. UIB, Palma. G/R/A

Barceló, A., Castelló, M., Mas, A., Oliver, M. i Seguí, B. 2004. La caça i les estratègies de desenvolupament rural i de conservació ambiental. In: Pons, G. X. Pons (ed.). iv Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears. Societat d'Història Natural de les Balears, Palma. M/R/IB

Cardell, F. 2006. Turisme cinegètic com a dinamitzador de l'economia rural mallorquina. Universitat de les Illes Balears, Palma. AD/Ll/Ma

Colom, H. 1993. Cerrojazo a una floja temporada de caza. Brisas, 303: 10-15. AD/R/Ma

G.G., Segura, M.; Capellà, Ll. i Colom, H. 1993. Abierta la veda para una caza más responsable. Brisas, 337: 10-27. AD/R/IB

Mayol, J. 1982. La naturaleza balear. In: Azpilicueta, L. y Martín, R. (dir.editorial.) y Barceló, B. (dir. científica). Cien años de la Historia de Baleares. Salvat, Caja de ahorros y Monte de Piedad de las Baleares. AD/R/IB

Mayol, J. 1998. La caça. In: Blàzquez, M., Díaz, R. i Rullán, O. (coord.) La Serra de Tramuntana, natura i cultura. GOB, Editorial Moll, Palma. AD/R/ST

Montoya, M. 1991. La caza en la conservación de la cultura balear. Brisas, 168: 18. AD/R/IB.

Murray, I. 2012 Geografies del capitalisme balear : poder, metabolisme socioeconòmic i petjada ecològica d'una superpotència turística. Tesi doctoral dirigida per Macià Blázquez Salom. Universitat de les Illes Balears, Departament de Ciències de la Terra, Palma de Mallorca. G/R/IB

Nicolau. 1989. Hoy queda abierta la caza. Brisas,116 Bis: 10-12. AD/R/IB

Ramis, D. 1989. Caza y ecología: hablando se entiende la gente. Brisas, 116 Bis: 35-36. AD/R/IB.

Tomàs, A. 1991. Unas líneas cinegéticas. Brisas, 168: 36. AD/R/IB.

Revistes (4 títols)

Caça i Medi Natural. Revista de Caça i Natura. Des de febrer de 2003 (núm. 1) a 2010 (núm. 18). M/Ll/IB

Caça Mallorca. Des de 2010 (núm. 0) a 2011 (núm. 2). M/Ll/Ma

Arrels. Caça, pesca i Natura. Des de 2011. M/Ll/IB

Caça. Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental. Anys 2006 i 2007. M/Ll/IB

Altres

Delgado, A. La 'Biblioteca virtual de rondalles mallorquines': una eina didàctica a la vostra disposició. UIB. http://www6.gencat.cat/llengcat/liu/30_490.pdf [Consulta: Març, 2013]

López, A. 1992. La investigación sobre la actividad cinegética en España: Estado de la cuestión, In: Asociación de Geógrafos Españoles. Grupo de trabajo de geografía rural. VI coloquio de geografía rural. Ponencias. Universidad Autónoma, Madrid.

Lluch, F.D. 1997. Geografia de les Illes Balears. Lleonard Muntaner editor, Palma.

Sarmiento, Mª E. 1991. Bibliografía cinegética española. In: Gómez, C. (dir.). Agricultura y Sociedad, 58: 397-427 MAPA, Madrid.